

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Hugo Bentelius

Ett rättvist fuskförslag

En analys av SOU 2019:50: *Fusk vid antagning till högskoleutbildning – vad händer sen?*

JURM02

Examensarbete på juristprogrammet
30 högskolepoäng

Handledare: Vilhelm Persson

Termin för examen: Period 1 HT20

Innehåll

SUMMARY	1
SAMMANFATTNING	2
FÖRORD	3
FÖRKORTNINGAR	4
1 INLEDNING	5
1.1 Bakgrund	5
1.2 Syfte och frågeställning	7
1.3 Metod, material och forskningsläge	7
1.4 Avgränsningar	9
1.5 Disposition	9
2 GÄLLANDE RÄTT	11
2.1 Inledning	11
2.2 Ändringsmöjlighet enligt svensk rätt	12
2.2.1 Ändring av beslut med negativ rättskraft	12
2.2.2 Orsakssamband mellan antagningsbeslut och betygsbeslut	16
2.3 Ändringsmöjlighet enligt EU-rätt	21
2.4 Slutsats och analys	25
3 FUSK UNDER HÖGSKOLETID	28
3.1 Inledning	28
3.2 Disciplinära åtgärder mot fusk i högskola	29
3.3 Slutsats och analys	32
4 BÖR BETYG KUNNA ÅTERKALLAS?	35
4.1 Inledning	35
4.2 Utredningens resonemang	35
4.2.1 Systematiska skäl	36
4.2.2 Rättsviseskäl	38

4.2.3	Moraliska skäl	40
4.2.4	Proportionalitetsskäl	41
4.2.5	Samhällsekonomiska skäl	44
4.3	Utredningens sammanfattande bedömning	46
4.4	Förslag på preskriptionstid	47
4.5	Analys	48
4.5.1	Argument utan grund	48
4.5.2	Utredningens omfattning	50
4.5.3	Förhållande till gällande rätt och rättvisa	50
4.5.4	Jämförelsen med regler som gäller för fusk under studietiden	51
4.5.5	Förslag om preskriptionstid	52
4.5.6	Komplexiteten vid tillgodoräknande	53
4.5.7	Svåröverblickade konsekvenser	53
5	AVSLUTANDE REFLEKTIONER	55
	KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	57
	RÄTTSFALLSFÖRTECKNING	63
	BILAGA A	64

Summary

In recent years increased attention has been paid to the extensive cheating that has taken place in connection with Högscoleprovet (A Swedish admission exam for universities). The misdemeanor should be taken seriously as it risks damaging the public's trust in the admission process to higher education and the education system in general.

It is unclear what should happen to a person's university grade if it has been discovered that the person should not have been admitted to the university and his decision of admission have been withdrawn, due to the cheating? In SOU 2019:50: *Fusk vid antagning till högscoleutbildning - vad händer sen*, "Högscoleutredningen" (the appointed inquiry on higher education) proposes that it isn't possible to revoke grades after someone has cheated according to established law. Furthermore, it is proposed that it should be regulated that the grade remains according to the circumstances.

The findings in this essay on applicable law makes it possible to criticize the "Högscoleutredningens" position. The inquiry has seemingly failed in its investigation by completely ignoring EU-principles which may affect the applicable law in Sweden. Through a discussion in administrative law, the thesis thoroughly describes the possibilities for amendment which may be applicable to the current situation and presents the conclusion that current law in the area is even more complex than what appears from SOU 2019:50.

The essay also criticizes the arguments put forward by the inquiry in support of the fact that grades should not be subject to revocation. Some of the arguments on which the inquiry bases its opinion are unfounded or based on erroneous assumptions. The thesis' conclusion is that a more thorough examination of the area is required, preferably with a comparative element, before the area is regulated. Although the inquiry's work constitutes a good introduction to the area, it won't build the basis for a suitable regulation. "Högscoleutredningen" needs to continue investigating the subject and propose a regulation which shows that cheating won't be tolerated in Sweden's educational system.

Sammanfattning

På senare år har ökad uppmärksamhet riktats mot det omfattande fusk som ägt rum i samband med högskoleprovet. Fuskets ter sig extra allvarligt då de riskerar att skada allmänhetens förtroende inför antagningsprocessen till högre utbildning och utbildningssystemet i stort.

På grund av fuskets har frågan kring vad som ska hända med en persons högskolebetyg om det uppdagats att personen fuskat sig in på högskoleutbildning och fått sitt antagningsbeslut tillbakadraget. I betänkande SOU 2019:50: *Fusk vid antagning till högskoleutbildning - vad händer sen?* presenterar högskoleutredningen förslaget att det enligt gällande rätt inte är möjligt att återkalla betyg efter att någon fuskat sig in på utbildningen. Vidare föreslås att det ska författningsregleras att betyget står kvar.

Genom uppsatsens undersökning kring gällande rätt på området går det att kritisera utredningens ståndpunkt. Utredningen har till synes brustit i sin undersökning genom att helt bortse från EU-rättsliga ändringsmöjligheter som kan påverka det svenska rättsläget. Uppsatsen redogör genom en utgångspunkt i förvaltningsrätten grundligt för vilka ändringsmöjligheter som eventuellt är tillämpliga och presenterar slutsatsen att gällande rätt på området är ännu mer komplex än vad som framgår av utredningen.

Uppsatsen kritiserar även argumenten som utredningen framför till stöd för att betyg inte bör kunna återkallas. Vissa av argumenten som utredningen lägger till grund för sin åsikt är ogrundade eller baserade på felaktiga antaganden. Uppsatsens slutsats är att det krävs en mer grundlig undersökning av området, gärna med ett komparativt inslag, innan området författningsregleras. Även om utredningens arbete utgör en bra inledning till kartläggning av området, kan det inte antas ligga till grund för en tydlig och bra reglering. Betygsfrågan behöver vidare utredas för att visa samhället att fusk inte tolereras i Sveriges utbildningssystem.

Förord

En hel termins uppsatsskrivande och framför allt fyra och ett halvt års studier i Lund rör sig mot sitt slut. Även om ord inte kan uttrycka min tacksamhet till alla som på ett sätt eller annat varit med mig under resans gång kommer jag börja försöka visa min uppskattning genom fem koncisa tack.

Tack till min handledare Vilhelm Persson för hjälp och givande diskussioner i arbetet med uppsatsen.

Tack till alla underbara vänner som jag lärt känna under studietidens gång och som förgyllt min tid i Lund.

Tack till mamma och pappa för oändligt stöd vid mina studier.

Tack till farfar för kontinuerlig diskussion kring juridikens alla egenheter och ständiga tips.

Tack till Clara, för allt.

Skåneland, 6 januari 2021.

Hugo Bentelius

Förkortningar

BrB	Brottsbalken
CSN	Centrala studiestödsnämnden
Ds.	Departementsserien
Dir.	Kommittédirektiv
EU	Europeiska unionen
FL	Förvaltningslagen (2017:900)
HF	Högskoleförordningen (1993:100)
HFD	Högsta förvaltningsdomstolen
HL	Högskolelagen (1992:1434)
JO	Riksdagens ombudsmän
KamR	Kammarrätten
NJA	Nytt juridiskt arkiv
Prop.	Proposition
RF	Regeringsformen
SOU	Statens offentliga utredningar
UHR	Universitet- och högskolerådet
UKÄ	Universitetskanslersämbetet
ÖNH	Överklagandenämnden för Högskolan

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Högskoleprovet är ett betydande urvalsinstrument till högskolestudier som används av en stor mängd människor. Enligt 7 kap. 13 § 2p. Högskoleförordningen (1993:100) (HF) ska minst en tredjedel av platserna vid urval till utbildning fördelas på grundval av resultatet från högskoleprovet. År 2019 var ungefär 120 000 människor registrerade för att skriva provet.¹ På senare tid har ökad uppmärksamhet riktats mot det omfattande fusk som ägt rum i samband med högskoleprovet. Det har uppdragats att det existerat organiserade ligor som med hjälp av teknisk utrustning hjälpt enskilda att fuska sig till ett bra resultat på provet.² Fuskets anses särskilt allvarligt då det i förlängningen innebär ett konkret hot mot högskoleprovets legitimitet som urvalsinstrument till högskola.³ Genom fuskligorerna har enskilda kunnat ”betala sig till” ett bra resultat på provet som sedan kan användas för ansökan till högskolestudier. Ett resultat på 1,9 av 2,0 kan kosta upp mot 100 000 kronor.⁴

Som en reaktion på fuskets beslutades år 2018 att tillkalla en särskild utredare med syfte att utreda åtgärder för att stoppa fusk på högskoleprovet. Uppdraget redovisades i delbetänkandet SOU 2019:37.⁵ Genom ett tilläggsdirektiv inleddes även arbetet som resulterade i SOU 2019:50, *Fusk vid antagning till högskoleutbildning – vad händer sen?*⁶ Utredningens huvudsakliga uppgift i betänkandet var att fastslå huruvida betyg ska kvarstå eller dras tillbaka vid återkallelse av antagning till högskoleutbildning på grund av att sökande lämnat oriktiga eller vilseledande uppgifter.⁷ Utredningen har antagit namnet

¹ Se UHR:s rapport 2020:4, 2019, s. 6

² Se bl.a. Bejstam, 2016, s. 353

³ Se Dir. 2018:91 s. 4

⁴ Se bl.a. Bejstam, 2016, s. 353

⁵ Se Dir. 2018:91 s. 1

⁶ Se SOU 2019:50

⁷ Se Dir. 2019:11 s. 1

Utredningen om fusk vid högskoleprovet.⁸ När begreppet ”Utredningen” används i den fortsatta uppsatsen avses denna utredning.

Enligt 37 § Förvaltningslagen (2017:900) (FL) får ett gynnande förvaltningsbeslut som är felaktigt ändras till enskild parts nackdel under vissa undantagsfall, bland annat om felaktigheten beror på att parten lämnat oriktiga eller vilseledande uppgifter. Det anses klart att högskolor med stöd av 37 § FL får återkalla antagningsbeslut till utbildning till följd av att enskilda som beslutet rör har fuskat vid högskoleprovet och blivit antagna till utbildningen på grund av det felaktiga provresultatet.⁹ Vad som gäller för eventuella betyg studenten erhållit under högskoletiden är inte lika klart. I skrivande stund finns ingen specifik reglering kring vad som ska gälla för betyg för den som fuskat vid antagningen till högskoleutbildning. Vägledning har således behövt hämtas från förvaltningsrättslig lagstiftning och allmänna förvaltningsrättsliga principer. Till skillnad från fusk som är hänförligt till själva antagningen till högskola, finns författningsreglering för fusk som begås under högskoletiden. Regler för vad som ska gälla för den som fuskar under utbildningen finns i 10 kap. HF. Bland annat framgår av 10 kap. 2 § HF att en student som fuskat riskerar varning eller avstängning.

I slutbetänkandet SOU 2019:50 anges att det enligt gällande rätt inte finns någon möjlighet att återkalla betyg på grund av att antagningsbeslutet återkallats. Enligt utredningen talar även övervägande skäl för att det inte bör införas någon reglering om att återkallande av antagningsbeslut ska kunna leda till återkallande av betygsbeslut. Istället anser utredningen att det bör författningsregleras att betyg kvarstår i en sådan situation. Utredningen föreslår även att det införs en viss tidsgräns för återkallande av antagningsbeslut.¹⁰ I denna uppsats diskuteras och kritiseras utredningens resonemang kring betygsfrågan. Genom arbetet belyses även olika förvaltningsrättsliga frågeställningar.

⁸ Jämför med SOU 2019:50

⁹ Se SOU 2019:50 s. 108 f.

¹⁰ Jämför med SOU 2019:50, s. 23

1.2 Syfte och frågeställning

Uppsatsens huvudsakliga syfte är att klarlägga gällande rätt för huruvida betyg ska kvarstå eller dras tillbaka vid återkallelse av antagning till högskoleutbildning på grund av att sökande lämnat oriktiga eller vilseledande uppgifter. Utgångspunkt tas i SOU 2019:50:s redogörelse för gällande rätt. Vidare syftar uppsatsen till att diskutera och kritisera utredningens förslag avseende att det inte bör införas någon reglering om att återkallande av antagningsbeslut ska kunna leda till återkallande av betygsbeslut. Förslaget till reglering jämförs bland annat med gällande rätt och hur reglerna ser ut i HF gällande disciplinära åtgärder mot fusk i högskola.

För att syftet ska uppnås ämnar uppsatsen besvara följande frågeställningar:

1. Vilka förvaltningsrättsliga möjligheter finns för att ändra eller återkalla betyg enligt gällande rätt?
2. Hur förhåller sig utredningens förslag till hur fusk hanteras för studenter i högskola?
3. Vad talar för och emot utredningens argument avseende varför betyg inte ska kunna återkallas efter att antagningsbeslut har återkallats?

1.3 Metod, material och forskningsläge

Till grund för uppsatsen ligger en rättsdogmatisk metod. Uppsatsen har inslag av både *de lege lata*-natur där gällande rätt försöker fastslås och av *de lege ferenda*-natur, där uppsatsen försöker fastslå hur rätten *bör* vara genom att föreslå lösningar på olösta problem. Den rättsdogmatiska metoden används således för att utreda, systematisera och analysera gällande rätt för hur fusk hanteras i samband med antagningen till högskola och under själva högskoletiden. I viss mån kan sägas att en så kallad kritiskt inriktad rättsdogmatik använts. Förutom att fastslå gällande rätt, ämnar uppsatsen bidra med en kritisk blick på det som uppdagas.¹¹

¹¹ Se Nääv & Zamboni, 2018, s. 35 f.

Ett traditionellt rättskällematerial används i arbetet nämligen lag, förarbeten, offentliga utredningar och doktrin.¹² Mycket material för diskussion är på grund av uppsatsens syfte hämtat från SOU 2019:50 med tillhörande remissyttranden. Eftersom påföljder specifikt för fusk i samband med antagning till högskola inte är författningsreglerat har juridisk doktrin fått en framskjuten roll i vissa delar av arbetet. Således grundar sig en stor del av diskussionen i doktrin gällande förvaltningsrättsliga bestämmelser och principer som påverkar hanteringen av fusk. En del av litteraturen som används i arbetet är relativt allmänt hållen och behandlar förvaltningsrätt med ett brett perspektiv. En annan del består av mer specialiserade artiklar och promemorior, många av vilka är publicerade i Förvaltningsrättslig tidskrift. Gällande uppsatsens del om ändringsmöjlighet enligt EU-rätt har de primära källorna varit en artikel av Henrik Wenander, professor vid Lunds universitet, och ett verk av Hofmann, Rowe och Türk.¹³

En utmaning i arbetet är att den vetenskapliga forskningen kring vad som ska hända med en persons betyg när personens antagningsbeslut återkallas är sparsam i mängd. Förutom SOU 2019:50 behandlas området enbart av en promemoria av professor Hans-Heinrich Vogel vid Lunds universitet¹⁴ och en promemoria av Wiweka Warnling Conradsson vid Stockholms universitet.¹⁵ Eftersom argument för och emot återkallelse främst diskuterats i SOU 2019:50 är en stor del av materialet i denna fråga hämtat från utredningen. Detta arbete bidrar med en nödvändig analys av argumenten för och emot återkallelse av betyg.

¹² Jämför bland annat med Wall, 2014, s. 17 och Sandgren, 2018, s. 43 f.

¹³ Se Wenander, 2017, *Skydd för berättigade förväntningar i svensk förvaltningsrätt? - Negativ rättskraft, EU-rätt och styrning av förvaltningen* och Hofmann; Rowe & Türk, 2011, *Administrative law and policy of the European Union*

¹⁴ Se Vogel, 2011

¹⁵ Se Warnling Conradsson, 2011

1.4 Avgränsningar

Den processrättsliga aspekten av fusk som avser uppsåt och den straffrättsliga aspekten kopplat till osann sanningsförsäkran i 15 kap. 10 § 1st Brottsbalken (1962:700) (BrB) behandlas inte djupare i arbetet. Likaså kommer Europakonventionens förbud mot dubbelbestraffning enbart nämnas och inte diskuteras närmare. Uppsatsen är av strikt förvaltningsrättslig natur.

Enbart antagningen till statliga högskolor, högskolor med statligt huvudmannaskap, behandlas i arbetet. Privata högskolor, högskolor med privat huvudmannaskap, och bestämmelser hänförliga till privata högskolor har lämnats därhän.

Uppsatsen behandlar inte utländsk rätt, även om ett komparativt inslag säkerligen skulle haft möjlighet att tillföra något till syftet och frågeställningarna. Utländsk rätt har prioriterats bort för en djupare diskussion kring det svenska rättsläget. EU-rätt behandlas dock i arbetet, på grund av dess påverkan på svensk rätt.¹⁶

Samtliga avgränsningar motiveras av utrymmes- och tidsskäl.

1.5 Disposition

För att på ett strukturerat och grundligt sätt uppfylla uppsatsens syfte följer arbetet följande disposition. Efter det inledande kapitlet utreds i *kapitel två* vad som utgör gällande rätt avseende återkallelse av betyg. Här introduceras även för arbetet centrala begrepp såsom negativ rättskraft, skyddet för berättigade förväntningar och betygsärende. I kapitlet besvaras uppsatsens första frågeställning.

¹⁶ Jämför bl.a. Wall, 2014, s. 312

I *kapitel tre* beskrivs hur fusk och vilseledande som begås under högskoletid hanteras enligt högskoleförordningen. Kapitlet avser skapa perspektiv till de författningsregleringar som föreslås genom SOU 2019:50 och lägger grund för uppsatsens andra frågeställning.

I *kapitel fyra* redogörs för argument för och emot att betyg bör kunna återkallas. Utgångspunkt tas i resonemang som uppmärksammas i SOU 2019:50. Argumenten diskuteras och kritiseras, bland annat med hjälp av uttalanden från remissinstanser till betänkandet. Kapitlet besvarar uppsatsens andra och tredje frågeställning.

Kapitel två, tre, och fyra avslutas med en kort analys kring respektive kapitel. I *kapitel fem* redogörs för ett par avslutande tankar om vad som uppdagats i arbetet.

2 Gällande rätt

2.1 Inledning

Det är i svensk rätt oklart om betyg ska kunna återkallas efter att ett antagningsbeslut återkallats. Det finns i dagsläget utrymme för flera olika tolkningar som inte kan samexistera. I SOU 2019:50 anføres dock att övervägande skäl talar för att det inte är möjligt att återkalla kursbetyg som en konsekvens av att ett beslut om antagning till utbildning återkallats. Utredningen använder sig bland annat av resonemang kring negativ rättskraft och principen om att gynnande förvaltningsbeslut ska stå fast som stöd för sin slutsats. Vidare resonerar utredningen kring ändringsmöjligheten av beslut som framgår av 37 § 2 st. 3p FL. Utredningen menar att avgörande för hur gällande rätt ska tolkas är huruvida det existerar ett orsakssamband mellan vilseledandet vid antagningen och det efterföljande betygsbeslutet. Existerar ett sådant samband finns möjlighet att ändra betyget enligt 37 § 2st 3p. FL. Existerar inte ett sådant samband går det inte ändra betyget enligt 37 § 2st 3p., eftersom orsakssamband krävs för bestämmelsen ska bli tillämplig.¹⁷

I detta kapitel redogörs för om det enligt gällande rätt är möjligt att återkalla kursbetyg efter att antagningsbeslut återkallas som en följd av att sökande lämnat felaktiga eller vilseledande uppgifter. För att göra detta behandlas först ändringsmöjligheter enligt svensk rätt. I avsnittet berörs negativ rättskraft och ändringsmöjligheten i 37 § 2 st. 3p. där bestämmelsens tillämpningsområde förklaras. När tillämpningsområdet är klarlagt diskuteras huruvida bestämmelsen kan användas för att återkalla betyg efter att antagningsbeslut återkallats. Därutöver redogörs för en ändringsmöjlighet som framgår av EU-rätt, vilken inte inkluderas i SOU 2019:50. Kapitlet avslutas med slutsats och analys avseende gällande rätt på området. Förutom utredningens argumentation ligger även doktrin på området och relevant lagstiftning till grund för genomgången.

¹⁷ Se SOU 2019:50 s. 39 och 49 f.

2.2 Ändringsmöjlighet enligt svensk rätt

2.2.1 Ändring av beslut med negativ rättskraft

I förvaltningsrätten är rättskraften sammankopplad med myndigheternas rätt att ändra, rätta, ompröva och återkalla beslut. Detta gäller både inom och utanför lagstiftningens ram. Det är svårt att enhetligt precisera begreppet rättskraft med generella regler. Allmänt kan sägas att begreppet formats och vuxit fram genom doktrin, förarbeten, myndighetspublikationer och domstolsavgöranden. Avgörande för huruvida ett beslut kan ändras är även om det är gynnande eller betungande.¹⁸ I denna del presenteras en redogörelse kring negativ rättskraft och gynnande förvaltningsbeslut. För att förstå begreppen kommer även distinktionen mellan negativ och positiv rättskraft och mellan gynnande och betungande förvaltningsbeslut kortfattat behandlas.

Trots terminologin är positiv och negativ rättskraft inte varandras motsatser.¹⁹ Med positiv rättskraft menas domens eller beslutets prejudiciella betydelse och sättet den påverkar framtida avgöranden inom förvaltningen.²⁰ Har ett beslut negativ rättskraft följer det att frågan som genom beslutet avgjorts inte återigen får tas upp till prövning.²¹

Betungande beslut förpliktar eller förbjuder den enskilda att utföra en viss handling. Den enskilda förpliktas exempelvis att betala in en avgift eller förbjuds uppehåll i Sverige. Med andra ord är beslutet betungande för den enskilde. Exempel på betungande beslut är förbud, förpliktelser och förelägganden av olika slag. Gynnande beslut är beslut som ger enskilda rätt till någon sorts förmån, exempelvis rätt till studiestöd från Centrala studiestödsnämnden (CSN) eller beslut om antagning till högskoleutbildning.

¹⁸ Se Wall, 2014, s. 100 f.

¹⁹ Se von Essen, Bohlin & Warnling Conradson, 2020, s. 79

²⁰ Se Wall, 2014, s. 25 och Bramstäng, 1984, s. 246

²¹ Se Strömberg & Lundell, 2018, s. 78

Karaktäristiskt för ett gynnande beslut är att det innehåller en förmån som den enskilde begärt eller på annat sätt har rätt till.²²

Inom processrätten innebär negativ rättskraft vanligtvis att det existerar ett rättegångshinder, *res judicata*. I förvaltningsrätten betraktas negativ rättskraft till högre grad i ett materiellt ljus än i ett processuellt. Inom förvaltningsrätten får den negativa rättskraften verkan vid frågeställningen om det är möjligt att ersätta ett tidigare beslut med ett nytt.²³ Vilka beslut som vinner negativ rättskraft framgår av 37 § FL. I paragrafens andra stycke anges att ett beslut som till sin karaktär är gynnande inte får ändras till den enskildes nackdel.²⁴ Detta benämns i fortsättningen som *huvudregeln*. Till skillnad från gynnande förvaltningsbeslut vinner ej betungande beslut negativ rättskraft och kan därmed ändras i både mildrande och skärpande riktning.²⁵ När ett betungande ändras i mildrande riktning finns en risk att beslutet uppfattas som positivt, men så ska det ej tolkas. Beslutet har i grunden en ingripande karaktär och ska således fortfarande betecknas som betungande.²⁶

Huvudregeln om att gynnande beslut inte får ändras till enskilds nackdel har undantag. Det är här ändringsmöjligheterna kommer in. Av 37 § 2st. framgår att tre olika fall kan motivera att förvaltningsbeslut får ändras till den enskildes nackdel. Ett felaktigt beslut får ändras till enskilds nackdel om det är påkallat av (1) tvingande säkerhetsskäl, bland annat hänsyn till människors eller djurs liv,²⁷ att (2) ett återkallelseförbehåll är knutet till förvaltningsbeslutet²⁸, eller av att (3) felaktigheten har uppkommit genom den enskildes oriktiga eller vilseledande uppgifter. Det är det tredje fallet, 37 § 2st 3p., som är relevant för detta arbete. Ändringsmöjligheten är tillämplig när förvaltningsbeslutet blivit felaktigt till följd av den enskildes agerande. Det

²² Se von Essen, Bohlin & Warnling Conradsson, 2020, s. 219 ff. och prop. 2016/17:180 s. 231

²³ Se Strömberg & Lundell, 2018, s. 78

²⁴ Se Strömberg & Lundell, 2018, s. 79 och Wall, 2014, s. 25

²⁵ Se SOU 2010:29 s.567

²⁶ Se von Essen, Bohlin & Warnling Conradsson, 2020, s. 220 och prop. 2016/17:180 s. 231 och 328 f.

²⁷ Se prop. 2016/17:180 s. 232

²⁸ Se Strömberg & Lundell, 2018, s. 79 och prop. 2016/17:180 s. 233

krävs med andra ord ett orsakssamband mellan det oriktiga eller vilseledande uppgiftslämnandet och det felaktiga beslutet. Om det inte existerar ett sådant orsakssamband finns inte grund för ändring.²⁹ Situationer där de felaktiga uppgifterna varit irrelevanta för beslutsfattandet omfattas således inte av undantaget.³⁰ Likaså omfattas inte situationen där ett beslut blivit felaktigt utan att enskild lämnat felaktiga uppgifter.³¹ I förarbeten framgår att undantaget i 37 2st. 3p. motiveras delvis av att den enskildes förväntningar om att beslut ska stå fast inte kan anses berättigade.³² Sammantaget fokuserar undantaget på omständigheten där en person lämnat felaktiga uppgifter och dessa uppgifter legat till grund för att myndigheten fattat ett felaktigt beslut.

Enligt syftet med denna uppsats ska det utredas huruvida det enligt gällande rätt är möjligt att återkalla kursbetyg efter att antagningsbeslut återkallats som en följd av att sökande lämnat felaktiga eller vilseledande uppgifter. Av 37 § 2st. 3p. FL framgår att ändringsmöjligheten kräver att den enskilde har lämnat oriktiga eller vilseledande uppgifter och att felaktigheten i beslutet beror på denna uppgiftslämning. När en student fuskat på högskoleprovet och genom fusket blivit antagen till utbildningen är kravet på att personen lämnat vilseledande eller oriktiga uppgifter uppfyllt.³³ Det som därmed behöver utredas för att ändringsmöjligheten ska bli tillämplig på betygsfrågan är om det finns ett orsakssamband mellan vilseledandet vid antagningen och det betygsbeslutet. Denna undersökning följer i nästa avsnitt av kapitlet.

Anledningen som oftast brukar påtalats gällande varför gynnande beslut inte ska kunna ändras till nackdel för den enskilde är trygghetsskäl. Den enskilde ska kunna utgå från att beslutet står fast för att kunna handla utifrån förutsättningarna beslutet skapat.³⁴ Principen om gynnande förvaltningsbesluts orubblighet kan med andra ord sägas utgöra en

²⁹ Se prop. 2016/17:180, s. 233 f., 329

³⁰ Se Wall, 2014, s. 127

³¹ Se Warnling Conradson, 2008, s. 219

³² Se prop. 2016:17/180, s. 233

³³ Jämför med bl.a. SOU 2019:50 s. 41 ff.

³⁴ Se Ragnemalm, 2014, s. 129

förvaltningsrättslig rättssäkerhetsgaranti.³⁵ Genom huvudregeln lagfästs även ett skydd mot godtyckligt beslutsfattande. Detta skydd skapar i förlängningen förutsebarhet och trygghet för den enskilde mot alltför långtgående rättsliga ingrepp.³⁶ Det går också att anföra att vid snävare möjlighet till rättelse skapas högre incitament för noggrannhet vid myndighetens handläggande av ärenden. Mot rättskraft, eller mot att gynnande förvaltningsbeslut ska vara orubbliga, talar främst olämpligheten i att felaktiga beslut står fast. Står beslut som fattats på felaktiga grunder fast riskerar allmänhetens tilltro till systemet påverkas negativt. På liknande sätt kan det också finnas en vilja att ha möjlighet att ändra beslut om nya omständigheter uppkommit som gör att beslutet förefaller felaktigt.³⁷

Intresseavvägningen bakom rättskraften kan beskrivas med två motstående syften: Det *terminatoriska* och det *inkvisitoriska*. Det terminatoriska syftet medverkar till trygghet och förutsebarhet, medan det inkvisitoriska bidrar till korrekta avgöranden. Förhållandet kan beskrivas som en kamp mellan trygghet och sanning.³⁸ Genom undantagen från huvudregeln gällande gynnande förvaltningsbeslut orubblighet skapas en möjlighet till ändring när olämpligheten av att ett felaktigt beslut står fast väger tyngre än den enskildes trygghet. Med hjälp av reglerna om rättskraft försöker lagstiftaren skapa balans mellan å ena sidan trygghet för den enskilde och å andra sidan de förvaltningsrättsliga kraven på effektiv och rättsenlig förvaltning.³⁹

Sammanfattningsvis följer att gynnande förvaltningsbeslut som huvudregel vinner negativ rättskraft och inte kan ändras. Det finns dock en ändringsmöjlighet enligt 37 § 2st. 3p. FL. Denna bestämmelse kan eventuellt tillämpas för att återkalla ett betygsbeslut vid återkallelse av antagning till högskoleutbildning på grund av att sökande lämnat oriktiga eller vilseledande uppgifter, ifall vilseledandet orsakat det felaktiga beslutet.

³⁵ Se Bäckman, 2018, s. 483 och Wall, 2014, s. 41

³⁶ Se Wall, 2014, s. 41

³⁷ Se Ragnemalm, 2014, s. 129

³⁸ Se Wall, 2014, s. 48 f.

³⁹ Se Wall, 2014, s. 26

2.2.2 Orsakssamband mellan antagningsbeslut och betygsbeslut

För att utreda huruvida ändringsmöjligheten i 37 § 2st. 3p. kan tillämpas för ändring av betyg behöver det fastslås om det finns ett orsakssamband mellan vilseledandet vid antagningen och betygsbeslutet.⁴⁰ Detta i sin tur kräver att det undersöks vad ett betygsbeslut grundar sig på. I HF 6 kap. 18 § skrivs följande om betyg: *Betyg ska sättas på en genomgången kurs om inte högskolan föreskriver något annat.* Processen som leder fram till att en student erhåller ett betyg brukar benämnas betygsärende. Ett betygsärende avslutas i och med att betyg sätts på kursen. Betygsbeslutet är därmed att betrakta som slutbeslut, då det avslutar ärendet. Detta beslut vinner vanligtvis negativ rättskraft.⁴¹

Det är inte lika självklart när ett betygsärende ska anses inlett. Ett förvaltningsrättsligt ärende initieras med ett privat eller ett offentligt anhängiggörande.⁴² I 19 § FL framgår bland annat att en enskild kan inleda ett ärende hos en myndighet genom ansökan. Många förvaltningsärenden inleds på detta sätt. Gällande betygsärenden är inte denna lösning på problemet användbart, då studenter inte vanligtvis ansöker om att examineras.⁴³ Universitetskanslersämbetet (UKÄ) har i sin rapport *Rättssäker examination* presenterat tre alternativa förslag som skulle kunna betraktas som början av betygsärendet: 1) studentens antagning till kursen, 2) studentens registrering på kursen, eller 3) studentens deltagande i kursens första examinationsmoment. Av rapporten framgår att eftersom det inte är motiverat att inleda ett betygsärende innan det står klart att studenten avser delta i kursen så är inte den första förslaget lämpligt att tillämpa. Antagning bör således inte anses medföra att betygsärendet inleds. Registrering är ett mer säkert tecken på att studenten avser delta i kurstillfället, även om studentens deltagande i det första examinationsmomentet är det säkraste

⁴⁰ Se bl.a. SOU 2019:50 s. 41 f.

⁴¹ Se UKÄ:s rapport *Rättssäker examination* s. 53

⁴² Se Scheutz, 2013, s. 333 f.

⁴³ Se SOU 2019:50 s. 36

tecknet på att studenten avser delta i utbildningen. Om studentens deltagande i det första examinationsmomentet inleder betygsärendet skulle detta dock medföra att studenten inte omfattas av vissa grundläggande förvaltningsrättsliga rättigheter innan dess, såsom rätten att begära en teckentolk enligt 13 § FL. Sammantaget anser UKÄ att ett betygsärende normalt inleds i och med studentens registrering på kursen.⁴⁴ Utredningen instämmer i UKÄ:s uppfattning att studentens registrering på kursen inleder betygsärendet.⁴⁵ Vissa författare har uttalat sig mer restriktivt och anger att ett betygsärende *senast* inleds i och med att det första examinationsmomentet börjar.⁴⁶ Av olika högskolors riktlinjer och remissinstanserna till SOU 2019:50 framgår att många högskolor stödjer UKÄ:s uppfattning, eller i alla fall inte har något att invända mot den.⁴⁷ Vissa remissinstanser anser dock att betygsärendet inleds i samband med antagningen, eftersom antagning till utbildningen är en förutsättning för att en student sedan ska få betyg på kursen.⁴⁸

Tolkningen av orsakssambandet mellan vilseledande vid antagning och betygsbeslutet påverkas av när ett betygsärende inleds. I SOU 2019:50 presenteras två synsätt gällande orsakssambandet.⁴⁹ Det ena synsättet tar grund i att studenten uppfyllt de krav som gäller för godkänd examination och inte agerat vilseledande vid själva examinationen. Följden blir att studentens vilseledande vid antagningen inte är relevant för avgörandet av examinationsbeslutet. Antagningsbeslutet baseras på personens meriter vid tiden för antagning, medan betygsbeslutet baseras på vad studenten presterat under utbildningens gång. Antagningsbeslutet och betygsbeslutet är således två skilda beslut. Betygsbeslutet är inte att betrakta som felaktigt. Då det fastställts att ett betygsärende startar genom registreringen av studenten på kursen, bör betygsärendet och det slutliga betygsbeslutet inte påverkas av

⁴⁴ Se UKÄ, 2014 27 f. och jämför med SOU 2019:50 s. 35

⁴⁵ Se SOU 2019:50, s. 50

⁴⁶ Se bl.a. Scheutz, 2013, s. 334

⁴⁷ Se bl.a. Göteborgs universitet,

<https://medarbetarportalen.gu.se/lararhandboken/examinator/>

⁴⁸ Se bl.a. remissyttrande från Högskolan Kristianstad

⁴⁹ Se SOU 2019:50 s. 42

beslutet om antagning. Ett ärende om antagning inleds genom ansökan till program eller kurs och avslutas med antagningsbeslutet. Med detta synsätt finns således inte någon direkt koppling mellan antagningsbeslutet och betygsbeslutet. Därmed är det inte möjligt att med stöd av undantagsbestämmelsen i 37 § 2st 3p. återkalla registrerade betygsbeslut på grund av att studenten lämnat oriktiga eller vilseledande uppgifter för att bli antagen. Bestämmelsen i 6 kap. 18 § HF om att betyg ska sättas på genomgången kurs stödjer detta synsätt. Inget i betygsbeslutet är felaktigt.⁵⁰ Majoriteten av högskolorna som i utredningen tillfrågats ansluter sig till detta synsätt, även om många önskar en uttrycklig författningsreglering på området.⁵¹ Utredningen anser att övervägande skäl talar för att detta är att betrakta som gällande rätt.

Det andra synsättet i frågan tar utgångspunkt i att examination inleds vid antagningsbeslutet, där antagningsbeslutet utgör ett av flera beslut som leder fram till godkänd examination. Av detta följer att det existerar en direkt koppling mellan den enskildes vilseledande och myndigheternas beslut. Antagning, registrering och betyg utgör en kedja av beslut som tydligt har ett orsakssamband. Det centrala i detta resonemang är att antagningen är ett krav för att kunna examineras och erhålla betyg. Betygsbeslutet är därmed felaktigt.⁵² Vissa remissinstanser stödjer denna tolkning och anser att det existerar ett starkt orsakssamband mellan antagningsbeslutet och betygsbeslutet som inte går att bortse ifrån.⁵³ Därmed bör ändringsmöjligheten i 37 § 2st. 3p. FL gå att tillämpa för att återkalla betygsbeslut. Synsättet kan också anses ha stöd i Högskolelagen (1992:1434) (HL). I 4 kap. 1 § HL anges att studenter ska tas emot som uppfyller kraven på behörighet som ställts för studierna. Av 1 kap. 4 § HF framgår att med begreppet student avses den som är antagen till och bedriver högskoleutbildning. Utredningen belyser argumentet att lagstiftarens

⁵⁰ Se SOU 2019:50, s. 42 ff.

⁵¹ Jämför med SOU 2019:50 s. 49

⁵² Se SOU 2019:50, s. 42 och remissyttrande till SOU 2019:50 från Lunds universitet hänvisa även till remissyttrande från Lund

⁵³ Se remissyttrandet till SOU 2019:50 bl.a. från Sveriges förenade studentkårer, Högskolan Kristianstad, Högskolan Skövde och Lunds universitet

principiella syn går att skönja i bestämmelsen. Utan antagning ska högskoleutbildning inte vara möjlig och därmed bör det inte heller vara möjligt att ta examen. Med detta synsätt saknar examination utan korrekt antagning stöd i HL och HF.⁵⁴ Antagning ska betraktas som en rättslig förutsättning för betygssättning, och ett betyg som ändå satts är behäftat med fel. Beslut om antagning och betyg kan genom detta synsätt betraktas som delar i en beslutskedja. Eftersom en del i kedjan är behäftat med fel blir hela beslutskedjan att anse som felaktig. Det går inte att läka ett felaktigt beslut. Den fuskande studenten har genom vilseledandet inte enbart syftat till att bli antagen, utan också att få genomföra utbildningen och erhålla betyg och examen. Med denna utgångspunkt föreligger ett orsakssamband mellan de olika besluten. Det är därmed möjligt att tillämpa ändringsmöjligheten i FL.⁵⁵

Riksdagens ombudsman (JO) anser att gråzonen mellan å ena sidan synsättet att antagning och examination utgör oberoende ärenden och å andra sidan synsättet att antagning och examination utgör delar av samma pågående ärende behöver belysas. Eventuellt finns gränsfall i frågan, exempelvis när student som fuskat sig in inte rimligen kan antas ha kompetensen som krävs av examen. JO anför att utredningen varit alltför begränsad i dessa avseenden för att på ett välgrundat sätt uttala sig om gällande rätt på området.⁵⁶

Finns en tillräckligt stark koppling mellan beslut om antagning till utbildning och beslut om betyg går det även att argumentera för att betygsbeslutet bör utgöra en nullitet.⁵⁷ Är ett beslut en nullitet ska beslutet betraktas som ej existerande. Själva ordet *nullitet* kan närmast beskrivas som en intighet. En nullitet kan inte ligga till grund för rättigheter och skyldigheter, rättskraft och verkställighet.⁵⁸ Att förklara ett beslut som en nullitet är att förklara beslutet utan laga verkan, och innebär en besvärprövning utan att lämplighetsprövning företas.⁵⁹ Om ett fel i ett beslut ska få nullitetsverkan

⁵⁴ Se SOU 2019:50, s. 45 ff.

⁵⁵ Se SOU 2019:50, s 46 ff.

⁵⁶ Se remissyttrande JO

⁵⁷ Se SOU 2019:50, s. 50

⁵⁸ Se Wenander, 2019, s. 112 och SOU 2019:50, s. 45 f.

⁵⁹ Se Wall, 2014, s. 197

krävs det både att felet är uppenbart och väsentligt. Vilka fel som medför nullitetsverkan är inte helt klarlagt i svensk rätt. Likaså är det svårt att exakt ange vilket insteg nullitet fått i svensk rättsordning, där överprövning istället brukar grunda sig i laglighet och lämplighet. Det är när ett beslut är så felaktigt att det inte ska följas av andra myndigheter eller när ett grovt felaktigt beslut har begränsad möjlighet att ändras genom domstolsprövning av beslutets laglighet och lämplighet som nullitet kan få verkan.⁶⁰ Svenska myndigheter och domstolar verkar i allmänhet ovilliga att benämna ett förvaltningsbeslut som ogiltigt. Beslut som är förfalskade borde dock utan tvivel vara att anse som nulliteter. Vid frågan om nullitet kan tillämpas kan dock inte enbart felets beskaffenhet beaktas; beslutets innebörd bör även iakttas. Även här påverkas bedömningen av den enskildes trygghet – det bör anses som mindre motiverat att anta nullitetsverkan vid gynnande beslut än betungande. Vidare så betraktas även nullitetens potentiella verkan. Om nulliteten skulle innebära stora konsekvenser för den enskilde är det mindre troligt att nullitetsverkan skulle antas.⁶¹ Det är lätt att få uppfattningen att nullitetverkan skulle kunna innebära en enkel väg för en myndighet att återkalla ett gynnande förvaltningsbeslut när en korrektionsgrund inte existerar. Här är det viktigt att påminnas om att nullitet inte ska misstas för oriktighet eller olämplighet. Att en myndighet på ett felaktigt sätt tillämpat en bestämmelse eller värderat ett rättsförhållande kan aldrig utgöra en grund för nullitet. Det måste föreligga en kvalificerad brist i beslutet som får det att framstå som grovt felaktigt.⁶²

Utredningen bakom SOU 2019:50 anser att det första synsättet, där det inte existerar ett orsakssamband mellan antagningsbeslutet och betygsbeslutet, passar bäst in i den svenska förvaltningsrättsliga systematiken. Andra synsätt som *”laborerar med nullitetsresonemang eller beslutskedjor”* bedöms inte lika tillfredsställande. Det första synsättet är också mest tillfredsställande ur rättssäkerhets- och trygghetssynpunkt, framför utredningen.⁶³

⁶⁰ Se Wenander, 2019, s. 112

⁶¹ Se Strömberg & Lundell, 2018, s. 83 f.

⁶² Se Wall, 2014, s.198 ff.

⁶³ Se SOU 2019:50 s. 50

Sammanfattningsvis anser utredningen att det enligt gällande rätt inte är möjligt att återkalla kursbetyg som en konsekvens av att ett beslut om antagning till utbildning återkallats.⁶⁴

2.3 Ändringsmöjlighet enligt EU-rätt

Inom EU-rätten finns en princip som någorlunda motsvarar den svenska regleringen om negativ rättskraft och principen om gynnande förvaltningsbeslut. Denna princip brukar benämnas som skyddet för berättigade förväntningar.⁶⁵ Skyddet för berättigade förväntningar liknar regleringen kring negativ rättskraft på det sättet att de syftar till att värna om förvaltningsrättslig förutsägbarhet. Enligt principen kan enskild som delgetts ett gynnande beslut ha ett *berättigat intresse* att beslutet står fast, utifall den enskilde haft anledning att tro att beslutet var lagligt.⁶⁶ Principen om skydd för berättigade förväntningar har vuxit fram genom praxis från EU-domstolen.⁶⁷ Även om skyddet för berättigade förväntningar främst är tillämpligt i EU:s egen förvaltning, kan praxis på ämnet också få betydelse för svensk förvaltning, i den mån förvaltningen verkar inom områden där EU-rätten är tillämplig. De exakta gränserna för när principen ska tillämpas är inte satta, utan ska tillämpas efter en avvägning mellan den processuella autonomi som varje medlemsstat besitter och betydelsen av att EU-rätten får genomslag på nationell nivå.⁶⁸

När skyddet för berättigade förväntningar tillämpas används ofta distinktionen mellan dels beslut som är rättsenliga respektive rättsstridiga, dels beslut som är gynnande respektive betungande. I avsnittet används denna kategorisering för att skapa en överblick över skyddet. Utifrån denna utgångspunkt är varje beslut antingen gynnande eller betungande, och antingen rättsenliga eller rättsstridiga.⁶⁹ Regleringen kring ändring av beslut

⁶⁴ Se SOU 2019:50, s. 50

⁶⁵ Se Wall, 2014, s. 61 f.

⁶⁶ Se Wall, 2014, s. 62

⁶⁷ Se Wenander, 2017, s. 641

⁶⁸ Se SOU 2010:29, s. 90 och Wenander, 2017, s. 641 f. & 647

⁶⁹ Se Wenander, 2017, s. 642 och Bernitz, 1997, s. 140 f.

är delvis annorlunda utifrån skyddet för berättigade förväntningar jämfört med bestämmelserna i FL. Bedömningen som utförs när ett beslut är föremål för ändring kan sägas utgå från följande tre steg:

1. Är beslutet baserat på korrekta eller felaktiga grunder?
2. Är beslutet gynnande eller missgynnande för individen? Har det skapat rättigheter eller frånhållit rättigheter?
3. Kommer ändringen av beslutet innebära effekt *ex nunc* (retroaktiv verkan) eller *ex tunc* (framåtsiktande verkan)? Beslut med retroaktiv verkan påverkar ofta individen i högre utsträckning än beslut med framåtsiktande verkan.⁷⁰

Genom stegen kan en avvägning mellan motstående intressen göras. Av praxis från EU-domstolen framgår att korrekt fattade beslut som är gynnande vanligtvis inte kan ändras. På samma sätt som enligt bestämmelserna i FL finns ett undantag hänförligt till att den enskilde lämnat oriktiga eller vilseledande uppgifter.⁷¹ Det är främst när beslutet är taget på felaktiga grunder som det kan bli aktuellt med ändring. När ett beslut fattats på felaktiga grunder och är missgynnande för den enskilde blir intresseavvägningen inte så svår att utföra. Naturligt korrigeras sådana beslut i hög utsträckning. Under sådana omständigheter ligger det både i allmänhetens och individens intresse att det inkorrekta och missgynnande beslutet ändras. Avvägningen blir svårare då den enskilde har gynnats av ett felaktigt beslut. Dessa beslut kräver enligt EU-domstolen en helhetsbedömning av beslutet, med beaktande av bakomliggande intressen. Bedömningen syftar till att utreda hur berörda parter påverkas om beslutet i fråga skulle ändras. Här ställs den enskildes intresse av stabilitet mot allmänhetens intresse av en regelrätt rättstillämpning.⁷² Beroende på vilket intresse som premieras kommer beslutet ändras eller stå fast. I praxis har EU-domstolen ofta bedömt allmänhetens intresse av korrekt rättstillämpning som tyngre vägande än individens intresse av att beslutet står fast, särskilt i de fall där beslut tagits efter att individen lämnat falska eller ofullständiga

⁷⁰ Se Hofmann, Rowe & Türk, 2011, s. 632 f.

⁷¹ Se Wenander, 2017, s. 642

⁷² Se Wenander, 2017, s. 642 och jämför med C-90/95 P Henri de Compte mot Europaparlamentet, EU:C:1997:198 punkt 35 ff.

uppgifter.⁷³ Detta kan motiveras med att individen inte anses ha haft berättigade förväntningar att beslutet ska stå fast. I bedömningen vägs även in vilken effekt ändringen av beslutet kommer få för individen, där ändringar med retroaktiv verkan anses påverka individen i högre utsträckning och därmed ska tillämpas mer restriktivt.⁷⁴

Det är inte helt klarlagt vilket genomslag skyddet för berättigade förväntningar har i svensk rätt. Eventuellt har skyddet för berättigade förväntningar större betydelse inom vissa svenska rättsområden än andra. Avseende återkrav verkar skyddet delvis vara på insteg i nationell rätt. I Mål C-119/05 behandlades i vilken utsträckning nationella regler om rättskraft ska sättas åt sidan när de utgör hinder för att kräva tillbaka felaktigt utbetalt bidrag. EU-domstolen anförde i målet att det är upp till medlemsstaterna att se till att unionsrätten får fullt genomslag. Eftersom de nationella rättskraftsreglerna hindrade ändring av beslutet, medan principen om berättigade förväntningar tillät det, behövde de nationella reglerna ge vika.⁷⁵ I HFD 2016 ref. 13, gällande återkrav av utbetalat stöd, anförde domstolen att de nationella motsvarigheterna skulle ge vika för principen om berättigade förväntningar. I förevarande fall framgick återbetalningskravet av EU-förordningar. Då är det också naturligt att EU-principer tillämpas framför nationella regler. Särskilt eftersom återkrav påverkar EU:s finanser finns motiv för EU att påvisa EU-rättens genomslag på nationell nivå. Samma klara rättsläge existerar inte när det gäller ändringen av gynnande förvaltningsbeslut som inte påverkar återkrav.⁷⁶ Eventuellt kan målen Kühne & Heitz⁷⁷ och i-21 Germany⁷⁸ ge vägledning, även om de inte uttryckligen behandlar skyddet för berättigade förväntningar. Här anser domstolen att EU-

⁷³ Se Hofmann, Rowe & Türk, 2011, s. 633 f.

⁷⁴ Se Hofmann, Rowe & Türk, 2011, s. 634 och jämför med de förenade målen C42 & 49/59 *Société nouvelle des usines de Pontlieue – Crières du Temple (SNUPAT) mot Europeiska kol- och stålgemenskapens höga myndighet* [1959], sammanfattande punkt 10 b.

⁷⁵ Se Mål C-119/05 *Ministero dell'Industria, del Commercio e dell'Artigianato mot Lucchini SpA*, EU:C:2007:434 punkt 59 ff., och Wenander, 2017, s. 644 f.

⁷⁶ Se Wenander, 2017, s. 645 ff.

⁷⁷ C-453/00 *Kühne & Heitz NV mot Produktschap voor Pluimvee en Eieren*, EU:C:2004:17

⁷⁸ C-392/04 och C-422/04 *i-21 Germany GmbH (C-392/04) och Arcor AG & Co. KG (C-422/04) mot Förbundsrepubliken Tyskland*, EU:C:2006:586

rätten inte ovillkorligen kräver större möjlighet till ändring av beslut än vad som anges i nationell rätt. Likt många mål som rör processuell autonomi kan det diskuteras om avgörandena är kasuistiska.⁷⁹ Utbildningsnämnden vid Lunds universitet har dock uttalat att principen om skydd för berättigade förväntningar har använts i svensk förvaltningsrätt.⁸⁰

Sammantaget kan anges att rättsläget kring skyddet för berättigade förväntningar i svensk rätt inte är helt utmejslat. Wenander anför i en artikel att praxis skulle medföra nödvändigheten i att ibland skilja mellan ärenden som har koppling till EU och strikt inhemska ärenden. I och med detta skulle två parallella system skapas för förvaltningsmyndigheterna att förhålla sig till. Skulle detta bedömas otillfredsställande, torde den uppenbara lösningen vara att konstant tillämpa principen om berättigade förväntningar även om detta skulle innebära en mycket drastisk handling för att skapa enhetlighet. Oavsett hur det kommer sig kan antas att allt mindre utrymme för rättslig styrning från inhemska organ och domstolar är förestående.⁸¹ I vissa situationer kan antagligen Sveriges reglering gällande negativ rättskraft inte upprätthållas.⁸²

Genom hur skyddet för berättigade förväntningar är uppbyggt är tryggheten för den enskilde ett prioriterat intresse. Detta intresse väger dock inte lika tungt som i fallet med gynnande förvaltningsbeslut. Det kan därmed antas att det finns större ändringsmöjlighet genom EU-rätten än enligt bestämmelserna i FL. Den svenska rättskraftsprincipen ger den enskilda starkare skydd än principen om berättigade förväntningar gör.⁸³ Här vägs dessutom även in förväntningarna den enskilde har haft på att beslutet står fast – en avvägning som inte görs enligt regleringen i FL. Utbildningsnämnden vid Lunds universitet har föreslagit att ett resonemang grundat i skyddet för berättigade förväntningar torde medföra att en person som fuskat inte kan förvänta sig att få ha kvar förmåner som erhållits till följd av fusket.⁸⁴

⁷⁹ Se Wenander, 2017, s. 644

⁸⁰ Se remissyttrande till SOU 2019:50 från Lunds universitet

⁸¹ Se Wenander, 2017, s. 648 f.

⁸² Se Wall, 2014, s. 312

⁸³ Se Wall, 2014, s. 251, 300 och 311 f.

⁸⁴ Se remissyttrande till SOU 2019:50 från Lunds universitet

2.4 Slutsats och analys

Detta kapitel har behandlat möjligheten enligt gällande rätt att återkalla betyg efter att antagningsbeslut återkallats. Genom redogörelsen för negativ rättskraft kan konstateras att trygghetsfaktorn är ett starkt intresse bakom att gynnande förvaltningsbeslut som huvudregel ska stå fast. Av ändringsmöjligheten i 37 § 2st. 3p. FL följer det att det ändå går att ändra gynnande förvaltningsbeslut. Olika förvaltningsrättsliga svårigheter har belysts som gör det svårt att direkt ange huruvida det går tillämpa 37 § 2st. 3p. FL för att återkalla betygsbeslut efter att beslut om antagning återkallats. Avgörande för om bestämmelsen är tillämplig är huruvida det finns ett orsakssamband mellan vilseledandet som ledde till antagningen och betygsbeslutet. Finns ett sådant samband bör även betygsbeslutet anses vara felaktigt.

I SOU 2019:50 anges att övervägande skäl talar för att det inte är möjligt enligt gällande rätt att återkalla kursbetyg som en konsekvens av ett beslut om antagning återkallas på grund av fusk vid antagningen. Argumentet som stödjer detta är åsikten att ett betygsärende inleds med registrering på kursen och inte genom antagningen. På grund av detta finns inget direkt orsakssamband mellan antagningsbeslutet och betygsbeslutet. Precis som utredningen anför talar mycket för att ett betygsärende inleds med registrering på kursen. Majoriteten av remissinstanserna till SOU 2019:50 vidhåller denna åsikt.

Trots detta går det att hävda att orsakssambandet mellan antagningsbeslutet och betygsbeslutet är tillräckligt starkt för att det ska bli aktuellt att tillämpa 37 § 2st. 3p. FL och därmed återkalla betyg till följd av att antagningsbeslut återkallats. Utan att personen blivit felaktigt antagen på utbildningen skulle denna inte få delta i utbildningens examinationsmoment och följaktligen inte erhålla betyg på kursen. Det förefaller även märkligt att anse att antagning på kursen inte är ett krav för att gå godkänt på kursen. Detta på grund av att registreringen är så intimt förknippad med antagningen på kursen. Studenten

blir av myndigheten antagen på en kurs. Sedan behöver studenten registrera sig på kursen. I förlängningen grundar sig således registreringen enbart på att studenten är antagen. Det går att argumentera för att antagning, registrering och betyg är delar av en beslutskedja med starkt orsakssamband. Eventuellt bör en vidare diskussion föras kring gråzonen mellan de två olika synsätten avseende orsakssamband mellan antagningsbeslutet och betygsbeslutet. Det går att argumentera för att det existerar gränsfall som bör undersökas närmare.

I kapitlet har också redogjorts för det EU-rättsliga skyddet för berättigade förväntningar. Med utgångspunkt i skyddet för berättigade förväntningar finns ytterligare en ändringsmöjlighet för gynnande beslut. När ett gynnande beslut är föremål för omprövning ska en helhetsbedömning göras av beslutet. Genom bedömningen prövas bland annat om individen som berörs av beslutet haft berättigade förväntningar att beslutet ska stå fast. Det går att argumentera för att en individ som fuskat sig in på utbildning inte haft berättigade förväntningar att erhålla betyg på kursen. Helhetsbedömningen av beslutet skulle kunna leda till att ett betygsbeslut kan återkallas efter att individen agerat vilseledande vid antagningen. I bedömningen ställs bland annat de allmännas intresse av en korrekt rättstillämpning mot med den enskildes intresse av att ett beslut står fast. Omständigheter som att individen inte har berättigade förväntningar att beslutet ska stå fast, då personen lämnat falska eller ofullständiga uppgifter, talar enligt EU-domstolens praxis delvis för att beslutet ska ändras. Därmed bör ändringsmöjligheten vara större med utgångspunkt i EU-rätten än i svensk rätt.

Det går att rikta viss kritik mot resonemanget som förs i SOU 2019:50 avseende gällande rätt på området. Det är möjligt att slutsatsen i SOU 2019:50 skulle varit annorlunda om utredningen tagit fasta på det EU-rättsliga rättsliga skyddet för berättigade förväntningar. Att utredningen helt undgått att föra detta resonemang gör att bedömningen kring gällande rätt blir bristfällig. EU-rätten har stor påverkan även i svensk rättsordning. Även om det inte är helt klarlagt vilket genomslag skyddet för berättigade förväntningar har i svensk rätt borde utredningen inkluderat en

undersökning kring skyddet i slutbetänkandet. Förarbetena till bestämmelsen i 37 § 2st. 3p. tyder också på att skyddet för berättigade förväntningar i viss mån utgör en del av svensk rätt på området. Där anges att ändringsmöjligheten delvis motiveras av att den enskildes förväntningar om beslutet ska stå fast inte kan anses berättigade. Utredningen nämner förarbetets lydelse men verkar inte föra någon diskussion utifrån detta faktum.

Sammantaget bör utredningen i SOU 2019:50 utvidga sina resonemang för att på ett korrekt sätt fastslå gällande rätt på området. Rättsområdet är mer komplext än vad som framgår av utredningen. I den fortsatta beredningen bör utredningen bredda sitt perspektiv och även beakta den EU-rättsliga principen om skydd för berättigade förväntningar. Slutsatsen kring gällande rätt kan därmed bli en annan.

3 Fusk under högskoletid

3.1 Inledning

Antalet högskolestudenter som på grund av fusk blivit varnade eller avstängda har på senare tid ökat kraftigt. Mellan år 2014 och 2018 ökade antalet disciplinärenden med 72 procent.⁸⁵ I detta kapitel redogörs för regleringen av fusk i svensk högskola. Med begreppet *högskola* avses både högskolor och universitet, på liknande sätt som terminologin används i högskolelagen.⁸⁶ Majoriteten av alla svenska högskolor är statliga. Av detta följer även att de är att betrakta som förvaltningsmyndigheter, vilka är underställda regeringen. Likt förvaltningsmyndigheter i allmänhet behöver också högskolor beakta grundläggande rättsprinciper, bland annat objektivitets- och likhetsprincipen i 1 kap. 9 § Regeringsformen (RF).⁸⁷ De statliga högskolornas verksamhet regleras av högskolelagen och högskoleförordningen. För verksamhetens mer generella arbetsformer kompletteras regleringarna med vad som anges i annan författning. Bland annat har förvaltningslagen en utfyllande effekt, som medför att högskolorna behöver följa förvaltningslagens grundläggande principer för god förvaltning så som proportionalitet, objektivitet och legalitet. Vilka disciplinära åtgärder som får företas mot studenter som fuskar i samband med högskolestudier regleras dock i högskoleförordningen.⁸⁸

Detta kapitel avser beskriva hur disciplinära åtgärder mot fusk är utformade i högskolan enligt högskoleförordningen och hur studenters fusk bemöts när studenten redan är antagen till högskoleutbildning, för att skapa utrymme till jämförelse enligt arbetets frågeställningar. Svårigheter som kan uppstå vid tillämpning av bestämmelser som reglerar fusk belyses. Kapitlet ämnar ge läsaren en grundläggande förståelse för det disciplinära förfarandet i

⁸⁵ Se UKÄ:s rapport 2019:14, *Disciplinärenden 2018 vid universitet och högskolor*, s. 5 ff.

⁸⁶ Jämför HL 1 kap. 1 §

⁸⁷ Se 2019:50, s. 29

⁸⁸ Se Vogel, 2011, s. 1 f. och Vogel, 2006, s. 309 ff.

högskola. Denna förståelse är viktig att ha med sig inför uppsatsens följande delar.

3.2 Disciplinära åtgärder mot fusk i högskola

Disciplinära åtgärder får vidtas mot högskolestudenter, i enlighet med 10 kap. HF. Begreppet *student* avser, enligt 1 kap. 4 § HF, den som är antagen till eller bedriver högskoleutbildning. Reglerna i kapitlet är relativt kortfattade. Av 10 kap. 1 § 1st. 1p. HF framgår bland annat att disciplinära åtgärder får vidtas mot studenter som med otillåtna hjälpmedel eller på annat sätt försöker vilseleda vid prov eller när en studieprestation annars ska bedömas. Vad som beskrivs i första punkten är vad som vanligtvis brukar benämnas *fusk*, även om begreppet faktiskt inte används i högskoleförordningen.⁸⁹ De resterande tre punkterna i paragrafen anger bland annat att disciplinära åtgärder får vidtas mot studenter som stör eller utsätter annan för trakasserier.

Av 10 kap. 1 § 2 st. HF framgår den disciplinära preskriptionsregeln. Av bestämmelsen följer att åtgärder inte får företas senare än två år efter att företeelsen har begåtts. Det kan antas att preskriptionstiden sällan hindrar att *talán* mot fusk väcks, eftersom fusk vanligtvis uppdagas när läraren examinerar studentens inlämnade uppsats eller tentamen.⁹⁰ Många högskolor använder sig av plagiatprogram såsom URKUND, som hjälper examinerande lärare att upptäcka plagiat och liknande i inlämnade texter. Genom programmen kan läraren direkt vid inlämning av uppsats kontrollera likheter med tidigare inlämnade arbeten och material tillgängligt på internet.⁹¹ Ingen specifik vägledning har hittats gällande situationen då fusk påträffats efter att betyg satts. Antagligen skulle ett sådant betyg kunna återkallas enligt 37 § 2st. 3 FL.⁹²

⁸⁹ Se Holmqvist, 2020, s. 274

⁹⁰ Se Holmqvist, 2020, s. 274

⁹¹ Se bl.a. Lunds universitet, <https://www.lub.lu.se/sok/urkund> och Uppsala universitet, <https://mp.uu.se/web/info/undervisa/e-larande/plagiatkontroll>

⁹² Se SOU 2019:50, s. 74

De disciplinära åtgärderna är enligt 10 kap. 2 § HF varning och avstängning. Både avstängning och varning är att betrakta som fällande beslut och brukar föranleda att uppgiften på vilken fusk uppdagades inte bedöms. Varning är att betrakta som den mildare av åtgärderna och avstängning som den strängare. Förutom att uppgiften inte bedöms får varningen inte någon annan konkret betydelse i stunden, utan kan istället påverka om studenten återigen ertappas för fusk. Varningen kan då påverka den disciplinära åtgärden i det senare fallet i skärpande riktning.⁹³

Avstängning på grund av fusk får avse en eller flera perioder, men som mest sex månader sammanlagt. Om en student blir avstängd får denna inte delta i undervisning, prov eller annan verksamhet inom ramen för utbildningen vid högskolan. Någon enhetlig matris gällande hur lång tidsperiod en student ska bli avstängd verkar inte finnas att tillgå, men det har i förarbeten framgått att främst synnerligen grova fall avstängning kan leda till avstängning längre än tre månader. Exempel på sådana synnerligen grova fall är upprepade förseelser eller plagierande av uppsats⁹⁴ Kammarrätten i Göteborg har i dom givit en indikation på vad som kan föranleda ”maxstraff”. Domstolen fann det befogat att en student skulle bli avstängd i sex månader eftersom denne vid flera tillfällen uppträtt störande, hotfullt eller kränkande mot både studenter och lärare och utövat fysiskt våld på universitetet.⁹⁵

Den genomsnittliga tiden för avstängning enligt 10 kap. 2 § HF verkar variera mellan olika högskolor. Någon extensiv undersökning har inte gjorts, men utifrån mailkorrespondens med fem olika högskolor samt en årsberättelse om disciplinärenden framgår att den genomsnittliga avstängningen varierar markant mellan olika högskolor. På en högskola är en vecka den vanligaste avstängningstiden, medan en annan högskola anger att den vanligaste avstängningstiden är två månader.⁹⁶ Medianavstängningen på de tillfrågade

⁹³ Se Holmqvist, 2020, s. 276 ff.

⁹⁴ Jämför med prop. 1981/82:193 s. 7

⁹⁵ Jämför med Kammarrätten i Göteborgs dom 2016-07-07, nr. 5795-15

⁹⁶ Jämför med bilaga A och Årsberättelse från Linköpings universitet

<https://www.student.liu.se/studenttjanster/lagar-regler-rattigheter/disciplinarenden/statistik/1.776198/rsberttelsedisciplinmnden2019.pdf>

skolorna var sex veckor. Variationen i genomsnittlig avstängningstid kan tänkas förklaras med att det inte finns någon nationell praxis för högskolorna att förhålla sig till. Disciplinnämnderna behöver alltså själva avgöra hur lång avstängningstid som är motiverat i det specifika ärendet.⁹⁷

Avstängning tillämpas enligt 10 kap. 12 § HF direkt, om inte annat framgår av beslutet. Detta innebär att avstängningen i normalfallet inte är strategiskt utplacerad under en viss period av terminen. Situationer som kan föranleda en strategisk utplacering är exempelvis när avstängningen annars skulle förläggas under sommarledigheten och därmed vore verkningslös. Ett annat alternativ är att utnyttja möjligheten att dela upp avstängningen i perioder. Vid Uppsala disciplinnämnd har det uppmärksammats att en slags rabatteffekt kan iaktas när avstängningen är bestämd till perioden kring årsskiftet, där många helgdagar leder till att majoriteten av studiemomenten är på paus.⁹⁸

I 10 kap. 3 § HF fastslås att det ska finnas en disciplinnämnd vid varje högskola, och att denna som huvudregel ska handlägga ärenden om disciplinära ärenden. Den vidare sammansättningen av disciplinnämnden framgår av 10 kap. 4–8 §§ HF. Nämnden ska bestå av rektorn på högskolan, en lagfaren ledamot som är eller har varit domare och en företrädare för högskolans lärare.

Beslut om avstängning och varning får överklagas enligt 12 kap. 3 HF. Det är inte reglerat hur ett beslut av disciplinnämnden överklagas i högskoleförordningen. Tillämpliga bestämmelser framgår av 40 § FL.

⁹⁷ Jämför med bilaga A,

⁹⁸ Se Holmqvist, 2020, s. 277

3.3 Slutsats och analys

Kapitlet har redogjort för vilka disciplinära åtgärder som bemöter fusk i högskola. Trots att bestämmelserna i många avseenden är kortfattade är det tydligt av författningen vilka åtgärder som kan bli aktuella att företa mot student som fuskat – avstängning och varning. Några anmärkningar ska göras på de disciplinära reglerna och tillämpningen därav.

Även om inga konkreta slutsatser kan dras av mail korrespondensen som uppmärksammas bör det anses intressant att längden på avstängning varierar kraftigt på olika högskolor. Eventuellt går det att argumentera för att detta innebär en orättvis situation för studenterna. Det går att anta att studenter generellt bestraffas hårdare på vissa högskolor i förhållande till andra, oavsett om fusket är det samma. Då nationell praxis verkar vara en bristvara på området kan antas att disciplinnämnderna behöver förlita sig på sitt eget goda omdöme när längden av en avstängning ska bedömas. Bedömningen kan antas influeras av hur disciplinnämnderna tidigare har agerat i liknande frågor. Det verkar troligt att intern praxis utvecklas. Det vore eftersträvänsvärt att införa någon sorts institut för nationell kontroll över de olika högskolornas disciplinnämnder. I dagsläget tillämpar och utgår samtliga disciplinnämnder från samma bestämmelser, men det existerar inte någon kontroll att de tillämpar bestämmelserna på samma sätt.

Vidare går att anta att en avstängnings påverkan på studenten kan variera beroende på när under året avstängningen är placerad. I kapitlet diskuteras den rabatteffekt som kan uppkomma om avstängningen förläggs under juluppehållet där undervisning och obligatoriska studiemoment är på paus på grund av helgdagar mm. Vilken kurs studenten läser kan också tänkas inverka på hur kännbar avstängningen uppfattas. En avstängning på fyra veckor kan bli mycket inskränkande för en student och i princip verkningslös för en annan. Detta beror främst på hur många obligatoriska moment studenten missar genom avstängningen, men också hur många föreläsningar studenten missar under avstängningsperioden. Här ”gynnas” således studenter med

färre kursmoment under tidsperioden för avstängningen. Det kan antas att vissa kurser har flera moment med obligatorisk närvaro, medan andra enbart har enstaka obligatoriska moment. Samma typ av fusk kan således få olika långtgående konsekvenser. Vissa studenter kan säkerligen läsa ikapp det som missats i och med avstängningen på några veckor. Andra kan tänkas få skjuta på examen med en termin. Även placeringen på året för avstängningen kan påverka. I kapitlet diskuteras den rabatteffekt som kan uppkomma om avstängningen förläggs under juluppehållet där undervisning och obligatoriska studiemoment är på paus på grund av helgdagar mm.

Främst kanske det bör diskuteras vilket syfte de disciplinära åtgärderna har. Ur ett perspektiv bör det bedömas rättvist att en student stängs av eller varnas om studenten fuskat under utbildningen. Det kan också tänkas att de disciplinära åtgärderna ämnar till ha en preventiv funktion. Om en student på ett adekvat sätt ”straffas” när den fuskar kan det tänkas reducera individens vilja att upprepa handlingen igen. Likaså kan det skicka en signal till andra studenter om att fusk inte tolereras på högskolan och att studenter i allmänhet bör avstå från att agera som den straffade studenten. Eventuellt är syftet med de disciplinära åtgärderna en blandning av ovanstående perspektiv. Om man använder sig av utgångspunkten att de disciplinära åtgärderna ska ha en preventiv verkan kan den nuvarande författningsregleringen på området ifrågasättas. Sätts bestämmelserna i förhållande till den kraftiga ökningen i fusk under högskoletid som de senare åren har uppvisat torde man kunna dra slutsatsen att reglerna antingen är felkonstruerade eller allt för lindriga. För att bestämmelserna ska ha avskräckande verkan krävs att de är kännbara och någorlunda påtagliga för studenten som fuskat. Frågan är om en avstängning på sex veckor är en sådan kännbar verkan. Det är mycket troligt att avvägningen mellan förtjänsten av att fuska och straffet kan innebära en rimlig risk att ta. Beroende på vad de disciplinära åtgärderna ämnar uppnå kan det därmed tänkas att systemet kräver översyn. Det ligger inte långt borta att argumentera för att de disciplinära regler som finns i högskoleförordningen är ett bra exempel på vad resultatet kan bli när fusk inte bestraffas med en tillräckligt inskränkande åtgärd.

Någon vägledning gällande återkallelse av betyg på grund av fusk har inte påträffats. Antagligen beror detta på att talan om fusk nästan uteslutande väcks i samband med examination av det specifika kursmomentet. Detta kan också tänkas motivera varför preskriptionstiden inte ansetts behöva vara längre än två år.

4 Bör betyg kunna återkallas?

4.1 Inledning

I kapitel två redogjordes bland annat för utredningens åsikt att gällande rätt inte ger stöd för att återkalla betyg efter att antagningsbeslutet återkallats på grund av att den sökande lämnat oriktiga eller vilseledande uppgifter vid ansökan. Utredningens huvudsakliga uppgift var dock att ta ställning till vad som *bör* gälla i frågan. Utredningen når slutsatsen att det inte bör gå att återkalla betyg genom att väga olika resonemang som talar för och emot återkallelse av betyg mot varandra.⁹⁹ En diskussion kring utredningens resonemang förs nedan. I kapitlet diskuteras även utredningens förslag på att en tidsgräns för återkallande av antagningsbeslut införs. Förslaget har tydlig påverkan på möjligheten att återkalla betyg efter att antagningsbeslut återkallats. Är det felaktiga antagningsbeslutet preskriberat går det inte att återkalla betyget som en följd av återkallat antagningsbeslut. Därmed är förslaget relevant att belysa i samband med att betygsfrågan utreds. Kapitlet avslutas med en analys över hållbarheten i förslaget om att betyg inte ska kunna återkallas.

4.2 Utredningens resonemang

Argumenten som utredningen uppmärksammar kan delas in i fem olika kategorier: Systematiska skäl, rättviseskäl, moraliska skäl, proportionalitetsskäl och samhällsekonomiska skäl. Uppdelningen används i denna del av uppsatsen för att diskutera och kritisera utredningens argument, bland annat med hjälp av uttalanden från remissinstanser till betänkandet och vad som tidigare i uppsatsen framkommit om disciplinära regler i HF.

⁹⁹ Se SOU 2019:50 s. 105 f.

4.2.1 Systematiska skäl

Den systematiska aspekten av vad som ska gälla för återkallelse av betyg berör hur väl återkallelse av betyg skulle passa in den svenska rättssystematiken.¹⁰⁰ Beroende på vad som anses vara gällande rätt på området talar systematiska skäl för eller emot återkallelse av betyg. Gällande rätt har utförligt diskuterats i kapitel två i uppsatsen. Därmed kommer det bara kortfattat behandlas här. I SOU 2019:50 vägs argument för att återkallelse är systemfrämmande mot att det är systematiskt tillfredställande. Delar man uppfattningen att antagningsbeslut och betygsbeslut är två skilda beslut bör återkallelse av betyg anses systemfrämmande. Antagningsbeslutet baseras på den sökandes prestationer *innan antagningen*, medan betygsbeslutet baseras på den sökandes prestationer *under utbildningen*. Studenten har de facto utfört prestationen som krävs för att erhålla betyg på kursen. Utredningen uppmärksammar även att det varit svårt att hitta något lämpligt jämförelseobjekt till att återkalla betygsbeslut inom det svenska rättssystemet. Enbart detta bör mana till viss försiktighet gällande att införa en sådan reglering, enligt utredningen.¹⁰¹

Är man istället av uppfattningen att antagningsbeslutet och betygsbeslutet utgör delar av en beslutskedja bör återkallelse av betyg anses vara systematiskt tillfredsställande. Betygsbeslutet är beroende på ett korrekt utfört antagningsbeslut, och blir ogiltigt om antagningsbeslutet fattats på felaktiga grunder.¹⁰² En remissinstans föreslår en jämförelse med bestämmelserna i utsökningsbalken som stöd för denna åsikt.¹⁰³ I utsökningsbalken finns bestämmelser som anger att om ett utmättningsbeslut upphävs eller rättas så måste även efterföljande beslut upphävas eller rättas på grund av att de är avhängiga utmättningsbeslutet. På följande sätt kan upphävandet av en exekutionstitel leda till att bland annat ett beslut om försäljning eller ett fördelningsbeslut behöver upphävas. Besluten är separata

¹⁰⁰ Se SOU 2019:50, s. 98 f.

¹⁰¹ Se SOU 2019:50, s. 68 ff.

¹⁰² Se SOU 2019:50, s. 63 f.

¹⁰³ Jämför med remissyttrande till SOU 2019:50 från Luleå tekniska universitet

och var för sig självt stående. Trots detta har besluten rättsverkningar för varandra och kan ses som uppfattas som en kedja av beslut.¹⁰⁴

Utredningen för även ett resonemang kring huruvida återkallelse av betygsbeslut skulle strida mot Europakonventionens förbud mot dubbelbestraffning. Utredningen kommer fram till att det under inga förhållanden kan bli fråga om överträdelse av förbudet om en person får betyg återkallade och döms för osann försäkran vid högskoleprovet. Trots detta anser utredningen att lämpligheten i att införa en möjlighet för att återkalla betyg bör ifrågasättas, eftersom rättsläget då delvis närmar sig en potentiell konflikt med förbudet mot dubbelbestraffning.¹⁰⁵

Vidare uppmärksammar utredningen att återkallelse av betyg kan bli en verkningslös åtgärd med hänsyn till bestämmelserna om tillgodoräknande i HF.¹⁰⁶ Tillgodoräknande regleras i 6 kap. 6–8 §§ HF. Av 6 kap. 6 § framgår att en student som blivit godkänd på viss utbildning har rätt att tillgodoräkna sig detta för utbildning vid annan högskola i Sverige. Detsamma gäller för studenter som blivit godkända på utbildning från vissa andra lärosäten. Av 6 kap. 7 § HF framgår att personer har möjlighet att tillgodoräknas sig reell kompetens. Bestämmelsen medför att en person kan tillgodoräknas sig annan utbildning än den som avses i 6 §, om de kunskaper och färdigheter som studenten åberopar är av en sådan beskaffenhet och har en sådan omfattning att de i huvudsak svarar mot den utbildning för vilken de är avsedda att tillgodoräknas. Även motsvarande kunskaper som förvärvats i yrkesverksamhet får tillgodoräknas. Enligt 6 kap. 8 § HF ska högskolan pröva om tidigare utbildning eller verksamhet kan godtas för tillgodoräknande. Skulle ett betyg återkallas kommer det ändå finnas kvar dokumentation över att studenten en gång har uppnått betyget. I förlängningen kan det anses att studenten har den kunskap och kompetens som krävs för ett tillgodoräknande. Skulle en person på detta sätt begära tillgodoräknande enligt bestämmelserna

¹⁰⁴ Se remissyttrande från Luleå tekniska universitet och jämför med 3 kap. 22 § Utsökningsbalken

¹⁰⁵ SOU 2019:50, s. 96 och 99

¹⁰⁶ Se SOU 2019:50, s 78

i HF kan det bli svårt för högskolan att hävda att personen inte har kunskapen som krävs för att kunna tillgodoräkna sig den specifika utbildningen. Genom proceduren skulle personen som tidigare fått sina betyg återkallade ha möjligheten att ”få tillbaka” betygen. För att återkallelse av betyg skulle få faktisk verkan skulle därför reglerna om tillgodoräknande också behöva ändras. Bestämmelsen skulle behöva ange att tillgodoräkning inte är möjligt om personen blivit antagen på en viss utbildning genom att lämna oriktiga eller vilseledande uppgifter. Problemet kvarstår dock att studenten i många fall de facto kan tänkas ha kunskapen som krävs för att ett betyg ska kunna tillgodoräknas.¹⁰⁷ Vissa remissinstanser anser att frågan om tillgodoräknande bör utredas närmare för att nå en hållbar lösning på problemet med studenter som fuskar vid antagning till högskoleutbildning.¹⁰⁸

Sammantaget anser utredningen att systematiska skäl talar mot återkallelse av betyg. Utredningen anser att återkallelse markant skulle avvika från principen i 37 § FL om att det ska finnas ett direkt orsakssamband mellan vilseledandet och det fattade beslutet. Principen om gynnande besluts orubblighet kan enbart inskränkas om det finns särskilt starka skäl för det. Sådana skäl anser utredningen inte föreligga i fallet.¹⁰⁹ Majoriteten av remissinstanserna håller med utredningen i uppfattningen.¹¹⁰ Vissa remissinstanser anser dock att orsakssambandet mellan antagningsbeslutet och betygsbeslutet är så pass starkt att ändringsmöjligheten i 37 § 2st. 3p. bör vara tillämplig på situationen. Särskilt i de fall av organiserat fusk i anslutning till antagning kan det anses finnas goda skäl att göra avsteg från principer som uttrycks i FL.¹¹¹

4.2.2 Rättsviseskäl

Eftersom studenten som fuskat sig in på utbildningen egentligen inte skulle blivit antagen och dessutom tagit en plats från en person som borde ha kommit

¹⁰⁷ Se SOU 2019:50

¹⁰⁸ Se bland annat remissyttrande till SOU 2019:50 från Kungliga tekniska högskolan

¹⁰⁹ Se SOU 2019:50 s. 98 f.

¹¹⁰ Se bl.a. remissyttrande till SOU 2019:50 från Blekinge tekniska högskola, Gymnastik- och idrottshögskolan, Mittuniversitetet och Örebro Universitet

¹¹¹ Se bl.a. remissyttrande till SOU 2019:50 från Lunds Universitet

in på utbildningen, borde det enligt utredningen av allmänheten uppfattas som en rimlig och rättvis konsekvens att studenten får sina betyg återkallade. Särskilt aspekten av att andra studenter som egentligen borde blivit antagna nekats en plats på utbildningen bör tala för att det är rättvist att återkalla betyg, menar utredningen.¹¹² Att antagningsbeslutet återkallas när fusk uppdragats är en relativt okontroversiell följd som är förenlig med gällande rätt, men åtgärden kan anses vara för lindrig. Om inte betyg kan återkallas finns möjligheten att vissa studenter, som redan tagit examen, inte straffas alls för sitt vilseledande beteende, då deras antagningsbeslut inte längre kan återkallas. Rättsviseskäl talar starkt för att betygsbeslut ska kunna återkallas framhåller utredningen. Utredningen presenterar egentligen inga argument om att det skulle vara orättvist att betyg återkallas, men ifrågasätter huruvida rättvisa faktiskt skipas genom att fuskarens betyg återkallas. Åtgärden utgör en sorts kompensation för den som på grund av fuskaren inte blivit antagen, men gör inte att den som blivit förbigången får sin rättmätiga plats på utbildningen.¹¹³

Utredningen framhåller att det kan argumenteras för att fusk på högskoleprov är särskilt allvarligt.¹¹⁴ Fusk på högskoleprovet påverkar nämligen även andra provdeltagares resultat. Detta på grund av att högskoleprovet bedöms utifrån en normeringstabell. Innebörden av detta blir att det inte på förhand går att garantera att en viss poäng på provet kommer leda till ett visst resultat. Istället så inräknas alla provresultat och delas upp utifrån en normalfördelning. Resultatet en viss person får på provet påverkas således av vilket resultat resten av provdeltagarna erhållit. Fuskare en grupp människor till sig ett väldigt högt resultat på provet kommer detta följaktligen ”peta ner” andra deltagare. Som exempel fick 10 av totalt 23 288 deltagare betyget 2.0 på högskoleprovet hösten 2018. Detta motsvarar 0,04% av samtliga deltagare.¹¹⁵ ”Kniper” fuskare dessa höga resultat minskar möjligheten för andra att få ett

¹¹² Se remissyttrande till SOU 2019:50 från Kungliga Tekniska Högskolan

¹¹³ Se SOU 2019:50, s. 64 f. och s. 100

¹¹⁴ Se SOU 2019:50 64 f.

¹¹⁵ Se https://www.studera.nu/hogskoleprov/fpn/tidigare_hp/hp-20-10-25/norm20b_helaprovet/ och SOU 2019:50 s. 65

bra resultat. Fusk på högskoleprovet riskerar således att påverka inte enbart vid antagningen till högskolan, det påverkar även möjligheten för andra deltagare i provet att erhålla ett bra resultat på provet.

4.2.3 Moraliska skäl

Utredningen uppmärksammar att fusk även har en moralisk dimension. Det går att argumentera för att den omoraliska hållning som fuskets innebär säger något om studentens moraliska hållning överlag. Risker finns att den person som en gång framgångsrikt fuskat kommer göra det igen. Det omoraliska beteendet vid antagningen kan anses färga den efterföljande studietiden och personens karriär i stort. Utredningen för dock även argumentet att fuskets lika gärna kan utgöra en ”ungdomssynd” eller en enstaka händelse som inte kan anses säga något om personens karaktär. I många fall mognar personer under studieåren. Det faktum att personen fuskat sig in på utbildningen behöver inte innebära att personen kommer fortsätta att fuska under utbildningen. Eftersom god moral inte vanligtvis är ett krav enligt kursplanen, är det märkligt om det skulle få en framskjuten roll gällande huruvida betygsbeslut ska återkallas. Har personen erhållit ett godkänt betyg på kursen bör det inte i efterhand vara möjligt att återkalla detta betyg med motiveringen att personen tidigare uppträtt omoraliskt.¹¹⁶

Moraliska skäl talar enligt utredningen varken för eller emot återkallande av betyg. Att återkalla betyg skulle vara en viktig signal om att fuskande inte är acceptabelt och inte heller lönar sig. Även om det är omoraliskt att fuska sig till en utbildningsplats anser dock utredningen att det inte är självfallet att en person som fuskat sig in på utbildningen är mer benägen att fuska igen än studenter som inte tidigare fuskat. Enligt utredningen finns inte tillräckliga belägg för att tesen ”*en gång fuskare, alltid fuskare*” är sanningsenlig. Utbildningen kan också leda till att personen utvecklar ett moraliskt tankesätt, enligt utredningen.¹¹⁷

¹¹⁶ Se SOU 2019:50, s. 65 och s. 71

¹¹⁷ Se SOU 2019:50, s. 101

Det framgår inte vilka källor utredningen använder sig av till grund för sina påståenden. I viss psykologisk forskning framgår dock, konträrt mot vad utredningen anger, att en faktor som påverkar huruvida en student kommer fuska är om personen fuskat tidigare.¹¹⁸ I en undersökning anges att studenter kan delas upp i personer med gynnsam attityd mot fusk och personer med ogynnsam attityd mot fusk, där den förra gruppen fuskar i högre utsträckning. Studenter som upplever att sociala normer tillåter fusk fuskar i större utsträckning än studenter som upplever det motsatta.¹¹⁹

4.2.4 Proportionalitetsskäl

Proportionalitetsskäl kan enligt utredningen tala både för och emot att betyg ska kunna återkallas.¹²⁰ Utredningen för ett resonemang som grundar sig i en jämförelse med de disciplinära reglerna som gäller för fusk i högskola enligt 10 kap. HF.¹²¹ En utförlig diskussion kring disciplinära åtgärder finns i uppsatsens tredje kapitel. En student som fälls för fusk under högskoleutbildning kan antingen bli varnad eller bli avstängd i upp till sex månader. Examinationsmomentet som studenten fuskat på brukar anses som ogiltigt. Utredningen försöker besvara frågan om återkallelse av betygbeslut över genomgångna kurser på grund av återkallelse av antagningsbeslut är proportionerligt när de jämförs med konsekvenserna för den som fuskat vid examinationsmoment på högskola. Öppnas möjligheten till att återkalla betygsbeslut efter att antagningsbeslut återkallats, kan en person både bli av med sin plats på utbildningen och sina betyg. Utredningen menar det kan uppfattas som att den som får sina betyg återkallade efter att ha fuskat sig in på utbildningen skulle bestraffas hårdare än den som fuskar under själva utbildningen.¹²²

¹¹⁸ Se Whitley, 1998, s. 245

¹¹⁹ Se Whitley, 1998, s. 245 och 256 f.

¹²⁰ Se SOU 2019:50, s. 101 f.

¹²¹ Se SOU 2019:50, s. 72–76

¹²² Se SOU 2019:50, s. 74 f.

Utredningen lyfter även argumentet att konsekvenserna av återkallelse är svåra att överblicka och kan bli alltför långtgående. Följderna av att möjliggöra återkallelse av betyg är svåra att överblicka och således också att reglera. Vad händer till exempel om fusket upptäcks efter att studenten redan tagit examen? Ett sätt att undvika alltför långtgående konsekvenser vore att införa en tidsgräns för återkallande av betyg. Utredningen lyfter även andra bieffekter av att få betyg återkallade, som rätt till studentbostad och stipendium. Även om personen i viss mån har sig själv att skylla och har betett sig klandervärt genom fusket, är det väldigt ingripande att riskera bli av med sysselsättning, inkomst och bostad för en ung person med knappa resurser.¹²³ Utredningen har ansett det vara av särskilt intresse att uppmärksamma vad som kan hända med utbetalt studiemedel vid återkallelse av antagningsbeslut och eventuell återkallelse av betygsbeslut. Enligt nuvarande riktlinjer från CSN spelar det ingen vidare roll om personen är antagen på ett korrekt sätt eller inte. Det som spelar roll för studiemedlet är att personen faktiskt bedriver studier vid den angivna högskolan.¹²⁴ Skulle samma linje tillämpas på tillbakadragna betygsbeslut skulle därmed inte heller personen i den situationen bli återbetalningsskyldig för utbetalt studiemedel, menar utredningen. Det skulle dock kunna påverka personens framtida möjligheter att få studiemedel. Skulle personen söka studiemedel i ett senare skede, på regelmässigt sätt, skulle CSN först behöva pröva om den sökande har tagit de studiepoäng som motsvarar studiemedlet som tidigare blivit utbetalat. Om betygsbeslut återkallas kommer således den sökande inte kunna redovisa att hen har fullföljt studierna i normal takt, vilket innebär att den sökande inte kommer kunna beviljas ytterligare studiemedel. Det ska också noteras att studiemedel enligt 3 kap. 8 § studiestödslagen kan lämnas under en sammanlagd tid av 240 veckor. Den sökande kommer således ha förbrukat en del av sina studiemedelsberättigade veckor, trots att denne inte fått något bevis på prestationen, eftersom betygen är tillbakadragna. Även om återkallande av betyg inte skulle innebära att studenten blir

¹²³ Se SOU 2019:50, s. 80 ff.

¹²⁴ Se SOU 2019:50, s. 85

återbetalningsskyldig, framhåller utredningen att tillbakadragandet riskerar att försämra personens möjlighet att söka studiemedel i framtiden.¹²⁵

En remissinstans anser att skillnaden i fusket under studietiden och vid antagning bör belysas. En fundamental skillnad är att fusket vid antagning verkar vara organiserat, medan fusk under studietid vanligen begås av enskilda studenter som plagierar eller olovligen samarbetar. Remissinstansen ifrågasätter även om en person ska kunna inrätta sig efter ett beslut om studiemedel och studentbostad när personen själv genom vilseledande orsakat kedjan som ledde till dessa beslut. En proportionalitetsbedömning bör ske i det enskilda fallet och bör avgöra om återkallelse kan ske eller inte. Bedömningen skulle därmed kunna överlämnas till domstolarnas rättstillämpning.¹²⁶

Till viss grad är argumenten i detta avsnitt sammankopplade med argumenten kring rättviseskäl. Utredningen anger att det för många innebär mycket nedlagd tid och energi för att bli antagna till högskoleutbildning. Vissa läser upp sina betyg på Komvux, andra studerar för att få ett bra resultat på högskoleprovet. Att en person som fuskar får företräde mot dessa personer framstår som djupt orättvist, särskilt då en utbildningsplats inte enbart innebär en utbildning, utan möjligen även ett nytt liv och en framtida karriär. Ur detta perspektiv kan det argumenteras för att återkallelse av betyg och högskolepoäng är en proportionerlig följd till en person med falska betyg eller andra oriktiga meriter tagit sig in på en utbildning.¹²⁷

Med beaktande av vilka åtgärder som kan komma att följa när en student fuskar under studietiden anser utredningen att det framstår som oproportionerligt att den som fuskar vid antagningen både blir av med sin studieplats och erhållna betyg. Utredningen nämner också att de fått in synpunkter på att fusk under studier är ett tilltagande problem och att nya och

¹²⁵ Se SOU 2019:50 s. 85 ff.

¹²⁶ Se remissyttrande till SOU 2019:50 från Luleå Universitet

¹²⁷ Se SOU 2019:50, s. 66

mer kraftfulla insatser mot sådant fusk övervägas. Det kan finnas ett behov av att se över frågan, men det ryms inte inom utredningens uppdrag.¹²⁸

4.2.5 Samhällsekonomiska skäl

Utredningen anser att det är ett privilegium att ha möjlighet till gratis högskolestudier. Det är dock viktigt att samhällets resurser läggs på dem som kan förväntas tillgodogöra sig utbildningen. Detta påverkar även på tilltron till antagningssystemet. Det kan tänkas att fuskaren riskerar utgöra en belastning för lärosätena, genom att personen kräver extra undervisning och annat stöd som egentligen borde lagts på studenter som regelmässigt kommit in på utbildningen. På grund av detta kan det anses samhällsekonomiskt att återkalla betyg när antagningsbeslutet återkallats. Att en person som fuskat sig in på utbildningen tillåts behålla sina betyg kan uppfattas som en felaktig fördelning av de allmännas resurser, genom att fuskarna gynnas på de ärligas bekostnad. Detta riskerar skada allmänhetens tilltro till antagningssystemet, vilken i förlängningen är betydelsefull för förtroendet för staten och dess resursfördelning.¹²⁹

Det går dock även att argumentera för att återkallelse skulle innebära en samhällsekonomisk förlust. I de fall studenten hunnit påbörja en kurs eller en utbildning har samhället redan investerat i studenten. Att dra tillbaka betyg studenten erhållit skulle därför inte bara straffa fuskaren, utan även samhället. Det kan anges att det finns ett allmänt intresse av att samhällets investering inte går förlorad genom att betyget återkallas. Det går att argumentera för att en student som fuskat sig in på utbildningen inte kommer klara utbildningen och därför avbryta studierna på eget initiativ. Ett annat scenario är att studenten måste fuska för att klara av utbildningen och förr eller senare kommer bli ertappad. Därmed kan det anses att systemet är ”självsanerande”.

¹²⁸ Se SOU 2019:50, s. 101 f.

¹²⁹ Se SOU 2019:50, s. 66 f.

Det kan följaktligen tänkas att det finns mer effektiva sätt att utnyttja samhällets resurser än att återkalla betyg.¹³⁰

Det framgår inte om utredningen har belägg för att systemet skulle vara självsanerande. Ett faktiskt exempel verkar tala emot argumentet. År 1993 ledde ett fel vid antagningen till odontologiprogrammet i Göteborg till att sökande med resultatet 0,1 och 0,7 på högskoleprovet kom in på utbildningen före sökande som fått resultatet 1,4. Studenterna som felaktigt blivit antagna klarade utbildningen minst lika bra som andra studenter och 12 av 13 studenter gick igenom utbildningen med godkända betyg. Även om det inte går att dra alltför stora växlar av en enskild händelse som denna ger den i alla fall en indikation på att personer som blivit felaktigt antagna inte alltid klarar sig sämre än korrekt antagna studenter.¹³¹

Utredningen lyfter även argumentet att återkallelse av betyg efter att antagningsbeslutet återkallats skulle få en avskräckande effekt. Därmed kan tänkas att återkallelse har ett samhällsekonomiskt intresse. Fusk vid högskolor har ökat under senare år, både i samband med antagningen och under utbildningen. Tydliga och kännbara sanktioner mot fuskarna är motiverat. Att återkalla betyg skulle innebära en sådan kännbar sanktion och skulle visa att samhället tar avstånd från fusk. Det kan argumenteras för att det är viktigt att reglera frågan innan en föreställning om fusk som riskfritt hinner etableras.¹³²

Samhällsekonomiska skäl kan enligt utredningen tala både för och emot en återkallelse av betyg. Utredningen hävdar dock att det finns effektivare sätt att använda samhällets resurser än att återkalla betyg, bland annat genom att stävja möjligheterna till fusk genom åtgärder vid provtillfället.¹³³

¹³⁰ Se SOU 2019:50, s. 80

¹³¹ Se <https://www.gp.se/nyheter/g%C3%B6teborg/miss-i-antagningen-%C3%A4ndrade-karri%C3%A4ren-1.77243>,

¹³² Se SOU 2019:50, s. 68

¹³³ Se SOU 2019:50, s. 102 f.

4.3 Utredningens sammanfattande bedömning

Sammantaget anser utredningen att återkallande av ett gynnade förvaltningsbeslut om antagning till högskoleutbildning på grund av att parten har lämnat oriktiga eller vilseledande uppgifter inte bör leda till att godkänt betyg på en högskoleutbildning återkallas. Slutsatsen nås mot bakgrund av principen om gynnande besluts orubblighet. Enligt utredningen krävs mycket starka skäl för att sätta principen åt sidan. Det som främst talar för att betygsbeslut ska kunna återkallas är rättviseskäl. Även om starka skäl föreligger krävs också en frånvaro av starka skäl mot en sådan reglering. Argumenten mot att en sådan reglering införs är minst lika starka som argumenten för. Genom en helhetsbedömning av skälen för och emot är det tydligt att det inte existerar en tillräcklig övervikt av skäl *för* att skapa en möjlighet till att återkalla betyg och sätta åt sidan principen om att gynnande beslut ska stå fast. Efter att utredningen konstaterat detta föreslås att slutsatsen författningsregleras för att garantera en rättssäker tillämpning. Författningsregleringen föreslås införas genom en ny paragraf, 6 kap. HF 24 a §, och ha följande lydelse: *Ett betyg kvarstår även om högskolan har beslutat att återkalla antagningen till en utbildning på grundnivå eller avancerad nivå till följd av att sökanden lämnat oriktiga eller vilseledande uppgifter.*¹³⁴

I princip alla remissinstanser framför att det är bra att det införs författningsreglering på området.¹³⁵ Alla instanser är dock inte ense om att regleringen ska se ut som utredningen föreslår. De som är negativa till förslaget om att betyg inte ska kunna återkallas grundar bland annat sina tvivel i det gällande rättsläget.¹³⁶ En högskola anser att nuvarande osäkra rättsläge till och med kan anses vara bättre än att införa en författningsreglering som så tydligt skyddar fuskare.¹³⁷

¹³⁴ Se SOU 2019:50 s. 23 och 105 ff.

¹³⁵ Jämför bl.a. med remissyttrande till SOU 2019:50 från Karlstads Universitet

¹³⁶ Jämför bl.a. med remissyttrande till SOU 2019:50 från Kungliga Tekniska Högskolan

¹³⁷ Se remissyttrande till SOU 2019:50 från Högskolan i Skövde

4.4 Förslag på preskriptionstid

Det är motiverat att i anslutning till betygsfrågan kortfattat behandla den föreslagna preskriptionstiden för att återkalla antagningsbeslut. Detta på grund av att betygsfrågan - huruvida återkallelse av betyg bör vara möjligt efter att antagningsbeslut återkallats - är beroende av att antagningsbeslutet har återkallats. Finns inte möjligheten att återkalla antagningsbeslutet finns det även skäl att anta att det inte finns möjlighet att återkalla betygsbeslutet.

Utredningen anser att det bör införas en preskriptionstid för det fusk som ledde till att studenten blev antagen på utbildningen.¹³⁸ Bestämmelsen bör ange att ett ärende om återkallelse av antagningsbeslut inte får inledas efter det att högskolan utfärdat ett examensbevis över den aktuella utbildningen till den som lämnat vilseledande eller oriktiga uppgifter vid antagningen till utbildningen. En sådan reglering tydliggör även att en student inte går säker förrän personen erhållit examensbevis för den aktuella utbildningen. Bestämmelsen skulle därmed också innebära ett viktigt signalvärde, enligt utredningen. I dagsläget är det osäkert hur länge antagningsbeslut kan återkallas. Detta kan leda till varierande tillämpning hos de olika högskolorna. Regleringen skulle skapa klarhet i frågan.¹³⁹ Bestämmelsen föreslås införas i 7 kap. HF, som rör tillträde till högskoleutbildning, och ha följande lydelse: *Ett sådant återkallelsebeslut som avses i 6 kap. 24 a § får inte meddelas om examensbevis som avser utbildningen utfärdats.*¹⁴⁰

Förslaget om preskriptionstid har mött kritik från remissinstanserna som uttalat sig om utredningen. Det har framhållits att det vore underligt om preskriptionstiden beror på när studenten tar examen. Alla studenter tar inte ut examen. Vidare så innebär utredningens förslag att preskriptionstiden skulle vara olika lång beroende på utbildningens längd. Förslaget riskerar

¹³⁸ Se SOU 2019:50, s. 111

¹³⁹ Se SOU 2019:50 s. 111 f.

¹⁴⁰ Se SOU 2019:50, s. 23

därmed även att strida mot principen om likabehandling.¹⁴¹ Det kan även ifrågasättas om preskriptionstiden bör påverkas av examinationsbeslutet. Detta avviker från utredningens genomgående resonemang om vikten av att skilja mellan olika typer av ärenden och beslut. Enligt utredningen bör inte betygsbeslut och beslut om att utfärda examen påverkas av antagningsbeslutet. Införs preskriptionstiden med den föreslagna lydelsen riskerar de olika besluten ändå att sammankopplas.¹⁴² Det kan också argumenteras för att förslaget om preskriptionstid inte är tillräckligt avskräckande för att på allvar ta itu med det systematiska fusk som många sökande har begått.¹⁴³

4.5 Analys

Arbetet som utförts genom *SOU 2019:50, Fusk vid antagning till högskoleutbildning – vad händer sen, är välbehövligt* inte minst för att skapa en enhetlig tillämpning på ett rättsområde som i dagsläget är otydligt. Utredningen belyser många intressanta frågeställningar kopplade till området. Genomgående kan noteras att utredningen utför komplicerade avvägningar. Precis som många remissinstanser framhåller anser jag att det är bra att området författningsregleras. Jag instämmer till fullo i utredningens uppfattning att många skäl talar mot att det bör vara möjligt att återkalla betyg efter att antagningsbeslutet återkallats på grund av att den sökande lämnat oriktiga eller vilseledande uppgifter vid ansökan. Trots detta finns utrymme för kritik mot somliga delar av utredningen. För tydlighetens skull har jag delat in analysen i underrubriker.

4.5.1 Argument utan grund

Vissa av argumenten som utredningen uppmärksammar har en tydlig juridisk koppling. Argumenten följer en tydlig linje och det är enkelt att följa med i resonemangen som förs. Detta är fallet för argumenten för och emot att

¹⁴¹ Se remissyttrande till SOU 2019:50 från Lunds universitet och Södertörns högskola

¹⁴² Se remissyttrande till SOU 2019:50 från Konstfack

¹⁴³ Se remissyttrande till SOU 2019:50 från Kungliga Tekniska Högskolan

återkallelse vore systemfrämmande. Andra argument, särskilt de som inte har någon tydlig juridisk koppling, kan dock uppfattas som något förhastade och slarvigt underbyggda. Det vore önskvärt om dessa argument hade getts en fördjupad vetenskaplig bakgrund för att motivera dess omnämnande i utredningen. Så är bland annat fallet när utredningen diskuterar fuskarens framtida moraliska hållning. Utredningen anser det är omoraliskt att fuska sig till en plats på universitet, men att det lika gärna kan röra sig om en engångsföreteelse som inte innebär att personen kommer fuska igen. Vidare anger utredningen att högskoleutbildningen kan leda till att personen utvecklar ett moraliskt tankesätt. Utredningen anger inga källor för att stödja deras påståenden. Det är lätt att få bilden att utredningen i detta avseende bara fritt spekulerar. Det går att argumentera för att sådan spekulation, utan varken juridisk eller vetenskaplig grund, inte har någon plats i en offentlig utredning. Dessutom torde en snabb undersökning visa att det finns vissa belägg för att en person som fuskat har lättare att fuska igen. Även om djupet i undersökningen förhindrar att några långtgående slutsatser dras bör det påvisa att utredningen kunde varit mer grundlig i vissa avseenden. Min åsikt är att utredningen i detta hänseende ställs inför ett val – antingen bör inte utredningen inkludera argumentet om en persons moraliska hållning senare i livet, eller så bör argumentet underbyggas mer grundligt med hjälp av vetenskaplig forskning. I grunden kan det ifrågasättas huruvida det är relevant att försöka sja om en persons framtida moraliska hållning. Fokus bör istället läggas på det faktum att personen agerat omoraliskt genom vilseledningen vid antagningen.

Ett argument som på liknande sätt bör ifrågasättas är det om att systemet är självsanerande och att det därmed inte är nödvändigt att återkalla betyg. Genom argumentet visas åsikten att studenter som inte fått tillräckligt bra betyg eller resultat på högskoleprovet inte skulle klara av en utbildning lika bra som andra. Utredningen presenterar inga belägg för påståendet. Med beaktande av vad som i kapitlet framgått från exemplet med de felaktigt antagna tandläkarstudenterna verkar det inte stämma att systemet är självsanerande. Det kan argumenteras för att personer som fuskat sig in på

utbildningen i viss utsträckning kan klara av utbildningen lika bra som andra studenter. Även om exemplet med tandläkarstudenterna inte kan ligga till grund för någon definitiv slutsats, borde det skapa utrymme för kritik mot argumentet som presenteras i utredningen. Argument som likt dessa två exempel inte har någon egentlig grund skapar tvivel kring hur genomarbetat betänkandet faktiskt är.

4.5.2 Utredningens omfattning

Den mest påtagliga punkten för kritik är möjligen att utredningen varit för snäv och att vidare undersökning krävs innan det införs en bestämmelse som reglerar huruvida betyg ska kunna återkallas. Det går att kritisera utredningen för att den inte haft något vidare internationellt perspektiv. Fusk inför antagning till högskola torde inte vara ett problem som är exklusivt för Sverige. Möjligen skulle en jämförelse med hur andra nordiska länder hanterar fusk i samband med antagning till högskola skapa utrymme för diskussion. Utredningen kan i vissa aspekter uppfattas som förhastad, där djupare analys åsidosatts för att snabbt införa en enhetlig reglering på området.

4.5.3 Förhållande till gällande rätt och rättvisa

Utredningen anför att återkallande av betyg i viss mån skulle vara systemfrämmande, med beaktande av principen om gynnande förvaltningsbesluts orubblighet. Skulle utredningen redogjort för principen om skyddet för berättigade förväntningar kanske slutsatsen skulle bli en annan. En fuskare kan inte ha berättigade förväntningar att erhålla betyg på en utbildning som hen inte skulle blivit antagen på vore det inte för fusket. Det skulle vara intressant att på liknande sätt som i EU-rätten göra en helhetsbedömning av omständigheterna i det individuella fallet.

Utredningen menar att rättviseskäl talar för återkallelse av betyg, men att det nödvändigtvis inte innebär vedergällning för personen som egentligen borde blivit antagen till utbildningen. Det går dock att argumentera för att

möjligheten till återkallande av betyg skulle innebära någon sorts rättvisa för allmänheten. Är den enda förvaltningsrättsliga åtgärden för att ”straffa” fuskaren att återkalla antagningen riskerar fuskare som redan avslutat sina studier att slippa undan straff. Även om fuskaren får sitt antagningsbeslut återkallat kan denne söka sig till annan högskola och där dra fördel av betygen som personen får behålla. Den föreslagna regleringen riskerar att uppfattas som djupt orättvis hos allmänheten.

4.5.4 Jämförelsen med regler som gäller för fusk under studietiden

Jag anser att det är bra att utredningen utför en jämförelse med reglerna om disciplinära åtgärder mot fusk under studietiden. Det kan anses eftersträvansvärt att fusk i studiemiljö, oavsett när fusket begås, ska följa samma typ av regler. Det kan dock argumenteras mot lämpligheten att tilldela jämförelsen så stor vikt som den får i SOU 2019:50. I kapitel tre framfördes att de disciplinära reglerna mot fusk i högskola kan vara i behov av en översyn. Utredningen nämner också att reglerna kan ha behov av ändring men lämnar det utan närmare diskussion, då en översyn av systemet inte bedöms ligga inom utredningens uppdrag. När jämförelsen görs mot disciplinära åtgärder under studietid borde utredningen åtminstone förhållit sig kritisk till den. Regleringen i HF gällande fusk under studietiden bör vid jämförelsen inte betraktas som ett ideal för. Tillämpningen av de disciplinära reglerna mot fusk i högskola verkar vara synnerligen oenhetlig och fusk i högskola har på senare år markant ökat. Det går att argumentera för att reglerna som införs borde återspegla samhällets behov. Eventuellt utgör de disciplinära reglerna mot fusk under högskoletid ett bra exempel på vad resultatet kan bli när fusk inte bestraffas med en tillräckligt inskränkande åtgärd. Fusk i högskolan har ökat markant de senaste åren. I ett samhälle där organiserade fuskliga fått härja relativt fritt riskerar ett författningsförslag som inte tar problemet på allvar att öka incitamentet för fusk. Kanske borde utredningen tagit mer hänsyn till denna problematik innan de presenterade sina förslag på författningsreglering, som på vissa sätt skapar ett skydd för fuskare.

4.5.5 Förslag om preskriptionstid

Förslaget om att preskriptionstiden för att återkalla antagningsbeslut ska vara avhängigt till om studenten tagit examen har redan bemötts av kritik. Det är sannerligen märkligt att utredningen föreslår en preskriptionstid kopplat till examensbeviset då de genomgående försökt påtala vikten av att särskilja på antagningsbeslutet från andra beslut. Skulle en preskriptionstid införas med utredningens föreslagna lydelse skulle det i framtiden bli ännu svårare att stödja utredningens argument om att antagningsbeslut är fristående från t.ex. betygsbeslut och beslut om examen.

Utredningen argumenterar för att införandet av preskriptionstiden kan ha ett positivt signalvärde i att det innebär att en person som fuskat inte går säker innan examen har tagits ut. Jag anser att det istället kan ha ett negativt signalvärde – hinner fuskaren ta examen innan fusket uppdragas går hen helt fri från förvaltningsrättsliga reprimander. Om det på riktigt finns ett avskräckande syfte med att införa preskriptionstiden bör förslaget ses över och omformuleras. Preskriptionstiden riskerar uppmuntra fuskligor snarare än att avskräcka dem.

Vidare skulle de studenter som aldrig formellt plockar ut en examen inte ha någon möjlighet att få sitt fusk vid antagningen preskriberat. Förslaget skulle leda till en mycket ojämlig hantering. Antagligen skulle förslaget innebära att preskriptionstiden bara blir enstaka par år för vissa studenter medan andra aldrig får sitt ärende preskriberat. När man slutsatsen att en tidsgräns ska sättas för återkallelse av antagningsbeslut, bör den bestämmas mer definitivt. Det går att argumentera för att preskriptionstiden för återkallelse av antagning ska vara betydligt längre än vad den är för fusk under högskoletiden. Fusk i högskola uppdragas vanligtvis vid examination, medan det kan vara svårare att avslöja det organiserade fusk som begås vid till exempel högskoleprovet.

4.5.6 Komplexiteten vid tillgodoräknande

Utredningen har påvisat svårigheten som skulle uppstå när en eventuell bestämmelse kring återkallande av betyg ställs mot bestämmelserna om tillgodoräknande. Jag anser att det är bra att utredningen visar på komplexiteten i området och att svårigheter kan uppstå även om det anges att tillgodoräknande inte kan ske om personens antagningsbeslutet har återkallats. Det är troligt att det kommer uppstå svårigheter att säkerställa huruvida personen som ämnar söka tillgodoräknande har tillhandahållit sig kunskapen som krävs via den felaktiga antagningen eller om personen ”lärt” sig på egen hand och kan ansöka om tillgodoräknande på grund av reell kompetens. För att på riktigt uttömma ämnet borde dock utredningen varit mer grundlig i sin undersökning. Bestämmelserna om tillgodoräknande måste noggrant beaktas så att en hållbar lösning kan presenteras. Komplexiteten i ämnet borde inte direkt leda till att utredningen avfärdar möjligheten till att det går att hitta en lösning. Utredningen använder komplexiteten i ämnet som ett argument mot möjligheten att återkalla betyg. Detta torde inte anses vara en hållbar lösning.

4.5.7 Svåröverblickade konsekvenser

Precis som utredningen skriver är konsekvenserna av att återkalla betyg svåröverblickade. Det går även att argumentera för att konsekvenserna av att återkalla betyg är för långtgående. Att utredningen anger att konsekvenserna är svåröverblickade bör dock inte ses som ett argument mot att införa en reglering, utan snarare ett argument för att frågan bör utredas vidare. Vid införandet av ny eller uppdaterad författning borde normalsituationen vara att det är nästintill omöjligt att exakt veta hur regeln kommer påverka samhället i praktiken. Så är vanligt när det införs en regel som inte tidigare funnits. Att fusk hanteras och har hanterats på ett visst sätt ska inte hindra rättsutvecklingen om det finns behov för ändring. I och med att ligorna som på ett organiserat sätt bedriver fuskverksamhet nu för tiden använder sig av ”moderna lösningar” för att lura systemet, behöver också hanteringen av fuskare uppdateras så att den inte förblir föråldrad. Ett bra steg på vägen är

möjligheten till skarpare kontroller vid själva provtillfället vilket behandlas i SOU 2019:37. Min åsikt är dock att det även behöver regleras så att personer som med hjälp av organiserat fusk blivit antagna på utbildning bestraffas hårdare, för att avskräcka framtida fuskare och tydligt visa på att det inte lönar sig att fuska sig in på högskoleutbildning. Jag anser att det finns en uppenbar risk att personer kan anse att det lönar sig att fuska med beaktande av utredningens förslag. Även om personer som får sina betyg indragna riskerar att kosta samhället pengar kan det vara ett pris värt att betala för att förtroendet för utbildningsväsendet inte ska urholkas.

5 Avslutande reflektioner

Först och främst vill jag påpeka att utredningens arbete är ett bra första steg på vägen mot en hållbar reglering kring betygsfrågan. Området kräver dock en mer fördjupad undersökning.

Enligt gällande rätt finns omständigheter som talar både för och emot tillbakadragande av betyg. Jag anser att utredningens bedömning kring gällande rätt blir lidande av att de inte beaktat ändringsmöjligheten genom principen om skydd för berättigade förväntningar. För att uttömmande klarlägga vad som utgör gällande rätt behöver det iakttas vilken betydelse principen har på området.

Utredningen för ett resonemang kring att det inte vore proportionerligt att återkalla betyg när åtgärden jämförs med disciplinära bestämmelser mot fusk i högskola. Resonemanget fallerar då bestämmelserna mot fusk i högskola inte bör betraktas som något ideal. Reglerna mot fusk i högskola enligt 10 kap. HF har brister, särskilt då det kan antas att de inte har någon vidare preventiv effekt. Fusk under högskoleutbildning har på senare tid kraftigt ökat. Man bör fråga sig vilken effekt man vill att de föreslagna reglerna ska ha. Införs en för lindring reglering, i nivå med den som reglerar fusk i högskola, riskerar effekten att bli motsatsen mot avskräckande.

Det finns en grundläggande problematik kopplat till huruvida betyg ska återkallas. Problematiken grundar sig i att det känns väldigt långtgående att återkalla alla betyg en person erhållit som en följd av att personen agerat vilseledande vid antagningen till utbildningen, men att det känns alltför lindrigt att fuskaren enbart blir återkallad från utbildningen utifall examen inte redan utfärdats. Det är ohållbart att anta att situationen kommer lösa sig själv. Eventuellt finns det som JO uppmärksammat möjlighet till individuell bedömning i det specifika fallet. Jag anser att det krävs ytterligare undersökning innan betygsfrågan regleras. En komparativ jämförelse med

andra nordiska länder skulle vara intressant, då fusk vid antagning till högskola antagligen inte är något exklusivt för Sverige. Brister i utredningens arbete hänförligt till vad som utgör gällande rätt gör det också svårt att ta ställning till vad som bör gälla i betygsfrågan. Utredningens arbete är i vissa avseenden för ytligt för att ligga till grund för författningsreglering. Vissa förslag, som utformningen av en möjlig preskriptionstid, tyder på att utredningens iver att författningsreglera området har fått gå före behovet av en väl genomarbetad författning. Min slutsats är att utredningen missar en viktig möjlighet till reflektion. Fuskets kan ha en stor påverkan på vårt samhälle, inte minst genom underminering och urholkning av förtroendet till antagningssystemet och utbildningssystemet i stort. Lösningen på problemet kan inte vara att skapa ett potentiellt skydd för fuskare.

Käll- och litteraturförteckning

Offentligt tryck

Propositioner

- Prop. 1981/82:193 Om en övre åldersgräns för antagning till läkarlinjen m.m.
- Prop. 2016/17:180 En modern och rättssäker förvaltning – ny förvaltningslag

Utredningsbetänkanden

- SOU 2019:37 Kontroller vid högskoleprovet: ett lagförslag om åtgärder mot fusk,
- SOU 2019:50 Fusk vid antagning till högskoleutbildning: vad händer sen?
- SOU 2010:29 En ny förvaltningslag

Remissvar

Svar från följande remissinstanser till SOU 2019:50

Blekinge tekniska högskola
Centrala studiestödsnämnden
Försvvarshögskolan
Förvaltningsrätten i Malmö
Förvaltningsrätten i Uppsala
Gymnastik- och idrottshögskolan
Göteborgs universitet
Högskolan Dalarna
Högskolan i Borås
Högskolan i Gävle
Högskolan i Halmstad
Högskolan i Skövde
Högskolan Kristianstad
Högskolan Väst
Justitiekanslern

Kammarrätten i Jönköping
Karlstads universitet
Karolinska Institutet
Konstfack
Kungl. Konsthögskolan
Kungl. Musikhögskolan i Stockholm
Kungl. Tekniska högskolan
Landsorganisationen i Sverige
Linköpings universitet
Luleå tekniska universitet
Lunds universitet
Lärarnas Riksförbund
Malmö universitet
Mittuniversitetet
Mälardalens högskola
Riksdagens ombudsmän
SACO Studentråd
SACO
Stockholms universitet
Sveriges förenade studentkårer
Sveriges landsbruksuniversitet
Sveriges universitets- och högskoleförbund
Umeå universitet
Universitets- och högskolerådet
Universitetskanslersämbetet
Uppsala universitet
Örebro universitet
Överklagandenämnden för högskolan

Kommittédirektiv

Dir. 2018:91	Åtgärder för att förhindra fusk vid högskoleprovet
Dir. 2019:11	Tilläggsdirektiv till Utredningen om fusk vid högskoleprovet

Litteratur

Böcker och artiklar

Bejstam, Lars (2016), *Nya regler om fusk på högskoleprovet – ett fuskverk?*, Förvaltningsrättslig tidskrift 3/2016, 353-356.

Bernitz, Ulf (1997), *Retroaktiv lagstiftning i europaperspektiv – om betydelsen av allmänna rättsgrundsatser*, i: Frändberg, Åke, Göranson, Ulf & Håstad, Torgny (red.). *Festskrift till Stig Strömholm* D. 1. Uppsala: Iustus, s. 131-150.

Bramstång, Gunnar (1984), *Nytt beslut i avgjord sak. Till frågan om förvaltningsakternas effekt, klassificering och orubblighet*, FT s. 232-260.

Bäckman, Therese (2018), *Negativ rättskraft i den nya förvaltningslagen – ökad trygghet för personer med funktionsnedsättning?*, Förvaltningsrättslig tidskrift, 3/2018, s. 483-497.

Essen, Ulrik von, Bohlin, Alf & Warnling Conradson, Wiweka (2020). *Förvaltningsrättens grunder*. Fjärde upplagan Stockholm: Norstedts juridik.

Graver, Hans Petter (2018), *Vanlig juridisk metode? Om rettsdogmatikken som juridisk sjanger*, Tidsskrift for Rettsvitenskap, vol. 121, 2/2008, s. 149–178.

Hofmann, Herwig; Rowe, Gerard C. & Türk, Alexander (2011), *Administrative law and policy of the European Union*. Oxford: Oxford University Press.

Holmqvist, Lena (2020), *Fusk*, i: Eklund, Hans, Lerwall, Lotta & Lind, Anna-Sara (red.) (2020). *Vänbok till Sverker Scheutz: om rätt och att undervisa rätt*. Upplaga 1 Uppsala: Iustus, s. 273-293.

Jareborg, Nils (2002), *Disciplinansvar för studenter som fuskar eller stör*. Högskoleverket.

Nääv, Maria & Zamboni, Mauro (red.) (2018), *Juridisk metodlära*. Andra upplagan Lund: Studentlitteratur.

Ragnemalm, Hans (2014), *Förvaltningsprocessrättens grunder*. 10., [rev.] uppl. Stockholm: Jure.

Sandgren, Claes (2018), *Rättsvetenskap för uppsatsförfattare: ämne, material, metod och argumentation*. Fjärde upplagan Stockholm: Norstedts Juridik.

Scheutz, Sverker (2013), *När börjar ett betygsärende? Till skillnaden mellan faktiskt handlande och handläggning av ärenden*, i: Bull, Thomas, Lundin, Olle & Rynning, Elisabeth (red.) *Allmänt och enskilt - offentlig rätt i omvandling: festskrift till Lena Marcusson*. Uppsala: Iustus, s. 317-336.

Strömberg, Håkan & Lundell, Bengt (2018), *Allmän förvaltningsrätt. 27:e upplagan* Stockholm: Liber.

Trolle Önnerfors, Elsa & Wenander, Henrik (2019), *Att skriva rätt: goda råd för att skriva uppsats i juridik*. Andra upplagan Stockholm: Norstedts Juridik.

Vogel, Hans-Heinrich (2011), Promemoria den 29 april 2011, ställd till rektor för Lunds universitet (LS 2010/398).

Vogel, Hans-Heinrich (2006), *Om disciplinansvarsreglerna i 1993 års högskoleförordning*, i: Eliason, Marianne, Regner, Göran & Vogel, Hans-Heinrich (red.) (2006). *Festskrift till Rune Lavin*. Lund: Juristförlaget: Akademibokhandeln [distributör] s. 309-331

Wall, Gustaf (2014), *Rättskraft och korrektiv: en förvaltningsrättslig studie*. Diss. Uppsala: Uppsala universitet, 2014.

Warnling Conradson, Wiweka (2011), Utredning om rättsverkningar av antagningsbeslut med stöd av förfalskade betyg och presumtiva åtgärder i anledning därav. Promemoria den 8 mars 2011. Bifogad Stockholms universitets skrivelse till regeringen den 16 juni 2011 (dnr SU 309-1733-11).

Warnling Conradson, Wiweka (2018), *En introduktion till förvaltningsrätten*. Tofte reviderade upplagan Stockholm: Norstedts Juridik.

Warnling Conradson, Wiweka (2008), *Frågan om omprövning av förvaltningsbeslut & förekomsten av negativ rättskraft*. Förvaltningsrättslig tidskrift 3/2008, s. 201-238.

Wenander, Henrik (2019), *Olagligt, olämpligt, ogiltigt: Förutsättningar för prövning av nulliteter i svensk förvaltningsrätt*. i HN Tøssebro (ed.), Ugyldighet i förvaltningsretten. Universitetsforlaget, s. 112-125..

Wenander, Henrik (2017), *Skydd för berättigade förväntningar i svensk förvaltningsrätt? - Negativ rättskraft, EU-rätt och styrning av förvaltningen*, Förvaltningsrättslig tidskrift, 4/2017, s. 637-649.

Whitley, Bernard E.(1998), *Factors associated with cheating among college students: A Review*. Research in Higher Education 39, s, 235-274.

Övrigt material

Göteborgs-Posten, *Miss i antagningen ändrade karriären*,
<https://www.gp.se/nyheter/g%C3%B6teborg/miss-i-antagningen-%C3%A4ndrade-karri%C3%A4ren-1.77243>, (besökt 10 oktober 2020)

Göteborgs Universitet, *Examinator*,
<<https://medarbetarportalen.gu.se/lararhandboken/examinator/>>, (besökt 14 november 2020)

Högskoleverket (2011) *Disciplinära åtgärder mot studenter: innehåller även disciplinärenden vid högskolor och universitet 2010*

Linköpings universitet, Årsberättelse Disciplinnämnden 2019,
<<https://www.student.liu.se/studenttjanster/lagar-regler-rattigheter/disciplinarenden/statistik/1.776198/rsberttelsedisciplinmnden2019.pdf>>, (besökt 10 december 2020)

Lunds Universitet, *Urkund*, <<https://www.lub.lu.se/sok/urkund>>, (besökt 12 november 2020)

Studera.nu, *Fördelningstabell högskoleprovet*,
<https://www.studera.nu/hogskoleprov/fpn/tidigare_hp/hp-20-10-25/norm20b_helaprovet/>, (besökt 12 december 2020)

Universitetskanslerämbetet, 2019, *Disciplinärenden 2018 vid universitet och högskolor*

Universitetskanslerämbetet, 2020, *Rättssäker examination*, fjärde upplagan

Uppsala Universitet, *System för plagiatkontroll*,
<<https://mp.uu.se/web/info/undervisa/e-larande/plagiatkontroll>>, (besökt 12 november 2020)

Rättsfallsförteckning

EU-domstolen

De förenade målen C42 & 49/59 *Société nouvelle des usines de Pontlieue – Crières du Temple (SNUPAT) mot Europeiska kol- och stålgemenskapens höga myndighet* [1959],

Mål C-90/95 P *Henri de Compte mot Europaparlamentet*, EU:C:1997:198

Mål C-119/05 *Ministero dell'Industria, del Commercio e dell'Artigianato mot Lucchini SpA*, EU:C:2007:434

Mål C-453/00 *Kühne & Heitz NV mot Produktschap voor Pluimvee en Eieren*, EU:C:2004:17

Mål C-392/04 och C-422/04 i-21 *Germany GmbH (C-392/04) och Arcor AG & Co. KG (C-422/04) mot Förbundsrepubliken Tyskland*, EU:C:2006:586

Högsta förvaltningsdomstolen

HFD 2016 ref. 13

Kammarrätterna

Kammarrätten i Göteborgs dom 2016-07-07, nr. 5795-15

Bilaga A

Mailkorrespondens med olika högskolor angående genomsnittlig avstängningstid enligt 10 kap. 2 § HF. Via mail ställdes följande fråga: *Finns det någon statistik gällande hur lång den genomsnittliga avstängningstiden är?*

Högskola A

Den vanligaste avstängningstiden är 6 veckor. Av de totalt 55 beslut om avstängningar som har fattats hittills under 2020 (t.o.m. den 3 november), har avstängningstiden varit 6 veckor i 46 av dessa fall. I sju fall har avstängningstiden varit 3 veckor och i två fall har den varit 8 veckor.

Högskola B

Enligt HF 10 kap så kan högskolan stänga av en student i maximalt 6 månader. Avstängningstiden vid försök till vilseledande varierar i längd beroende på en mängd faktorer såsom t ex provmomentets omfattning, nivå för studierna (grund eller avancerad), om studenten tidigare blivit fälld i disciplinnämnden, osv. Om inga förmildrande eller försvårande omständigheter finns så brukar avstängningsperioden vid [Lärosäte B] ligga på mellan 6-8 veckor.

Högskola C

Någon sådan statistik har vi inte, men den vanligaste längden på en avstängning som beslutas vid [Högskola C] är 6 veckor.

Högskola D

61 st Disciplinärenden varav 43 st försök till vilseledande och 18 störande av verksamhet

39 stycken blev beslutet avstängning

Avstängningstiden för samtliga är 6 [veckor]

Högskola E

Det skulle krävas en manuell genomgång av samtliga beslut för att få en statistisk säkerställd siffra, men min uppfattning är att den ligger runt 2 månader på [Lärosäte E). Detta är den vanligaste längden för en avstängning och även om det beslutas om något fler avstängningar på 1 månad än 3 månader (4-6 månader är väldigt ovanligt) tror jag inte att detta påverkar siffran nämnbart. Det här gäller alltså för [Högskola E], på andra lärosäten kan det se annorlunda ut och detta beror på att det inte finns någon nationell praxis att förhålla sig till utan varje lärosäte avgör detta själva (med förvaltningsrätternas goda minne skulle jag vilja påstå).